

Regionale nota Publieke Gezondheid Midden-Brabant 2024-2027

‘Koers houden met een sterke basis’

Gemeente Dongen · Gemeente Gilze en Rijen · Gemeente Goirle · Gemeente Heusden · Gemeente Hilvarenbeek · Gemeente Loon op Zand · Gemeente Oisterwijk · Gemeente Tilburg · Gemeente Waalwijk · GGD Hart voor Brabant

Inhoud

Inleiding 2

Voortzetting koers 2020-2023 5

Opbrengsten 2020-2023 7

Regionale ambities 2024-2027 13

Financiën 28

Bijlage 1 Ontwikkelingen IZA en GALA 31

Bijlage 2: Panelonderzoek inwoners en raadsleden 32

Bijlage 3: Gezondheid Midden-Brabant in cijfers 36

Bijlage 4: Overzicht financiering inzet GGD Hart voor Brabant 2023 48

Inleiding

De afgelopen jaren is het belang van gezondheid en preventie steeds hoger op de agenda gekomen; door de coronacrisis en door het zorgsysteem dat steeds verder onder druk komt te staan. Ook de publieke gezondheid staat daardoor in toenemende mate onder druk. De Midden-Brabantse gemeenten staan daarbij voor dezelfde gemeente overstijgende gezondheidsuitdagingen en werken daarom vaak aan vergelijkbare thema's. Door intensievere samenwerking vergroten we onze slagkracht en boeken we meer gezondheidswinst.

Vanuit de Wet publieke gezondheid (Wpg) nemen wij onze verantwoordelijkheid om één keer per vier jaar gezondheidsbeleid op te stellen. De basis voor ons gezondheidsbeleid ligt in deze regionale nota publieke gezondheid. Aan dit beleid geven we -zowel regionaal als lokaal per gemeente- handen en voeten (en uitvoering).

In deze regionale nota kijken we eerst terug op de afgelopen 4 jaar regionaal gezondheidsbeleid (2020-2023). We bespreken de evaluatie van onze resultaten en aanpak. Daarna kijken we vooruit; we stellen de doelen de ambities voor de komende 4 jaar en bespreken de randvoorwaarden om daar te komen. De ambities uit deze nota worden verder geconcretiseerd in een (jaarlijkse) uitvoeringsplan.

Gezondheid en preventie in combinatie met een sterke en gezonde basis

Om te komen tot een gezonde generatie in 2040 (lees: Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)) is er een sterke en gezonde basis nodig. Sleutelbegrippen zijn: meedoen in de maatschappij, preventieve gezondheid, van zware zorg naar lichte ondersteuning, domeinoverstijgend samenwerken en terugdringen van gezondheidsachterstanden. Twee relevante uitgangspunten hierbij zijn *health in all policies* en *positieve gezondheid* (zie figuur 1).
De preventieve inzet vanuit de publieke gezondheid sluit naadloos aan op deze landelijke bewegingen. Dat lees je terug in de ambities en doelstellingen die in deze nota toegelicht zijn en concreet worden gemaakt in het (jaarlijkse) uitvoeringsplan behorende bij deze nota.

Kaders voor een regionaal gezondheidsbeleid

Het landelijk kader voor deze regionale nota publieke gezondheid is -zoals gezegd- wettelijk vastgelegd in de Wet publieke gezondheid. Daarnaast geven het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA) (zie bijlage 1) een duidelijke richting aan waar we de komende jaren op moeten (blijven) inzetten op het vlak van gezondheid: een toegankelijke, kwalitatief goede en betaalbare zorg door de

beweging van zorg naar preventie en gezondheid, over verschillende domeinen heen en op een integrale en samenhangende manier.
Deze akkoorden borduren voort op de landelijke nota gezondheidsbeleid, de Volksgezondheid Toekomst Verkenning en het Nationaal Preventie Akkoord. Hierin wordt met name ingezet op 'Gezonde generaties in 2040', zorg en het sociaal domein, gezonde leefomgeving/gezond klimaat, en de hoge ziektelast door hart- en vaatziekten en kanker. Belangrijke doelgroepen zijn jongeren (vooral in verband met een toenemende mentale druk) en 60-plussers (in verband met een groeiende groep zelfstandig wonende ouderen met dementie en andere complexe problemen).
Ook biedt het provinciale Beleidskader Gezondheid 2021-2030 een duidelijke richting voor ons als gemeenten om 3 gezonde levensjaren erbij te krijgen voor onze inwoners. Om zeker te zijn van de juiste richting zijn inwoners en gemeenteraadsleden benaderd om mee te denken. Dit blijven we doen om een goede verbinding te behouden en te zorgen dat we op de juiste koers blijven. Via een vragenlijst hebben zij input geleverd voor het gezondheidsbeleid. De uitkomsten hiervan zijn terug te lezen in bijlage 2.

De data uit de Gezondheidsdmonitors is richtinggevend geweest om te komen tot onze regionale ambities. De Gezondheidsmonitors van de GGD Hart voor Brabant bieden informatie over de gezondheid (en wat daaraan gerelateerd is) van alle leeftijdsgroepen van onze inwoners. Een greep uit de beschikbare indicatoren is te vinden in bijlage 3.
Tevens is tijdens de totstandkoming van deze nota een Regiobeeld Midden-Brabant ontwikkeld door gemeenten, zorgverzekeraars, patiëntenorganisaties en partners binnen de zorg- en welzijnssector. Deze input wordt ook meegenomen in het regionaal uitvoeringsplan. Tot slot zijn ook de evaluatie en de opbrengsten uit de voorgaande nota gebruikt voor de inhoud van deze nieuwe nota: zie hiervoor hoofdstuk 'Voortzetting koers 2020-2023'.
De hierbovengenoemde kaders en begrippen zijn visueel vertaald in figuur 1.

Regionaal verbinden en versterken

Vanuit de gedachtegang van Health in All Policies wordt -waar mogelijk- de verbinding gelegd met de kernagenda 2023-2027 vanuit de regio Hart van Brabant op de onderdelen sociaal domein, fysiek domein en economisch domein.

Figuur 1: Totstandkoming regionale nota publieke gezondheid

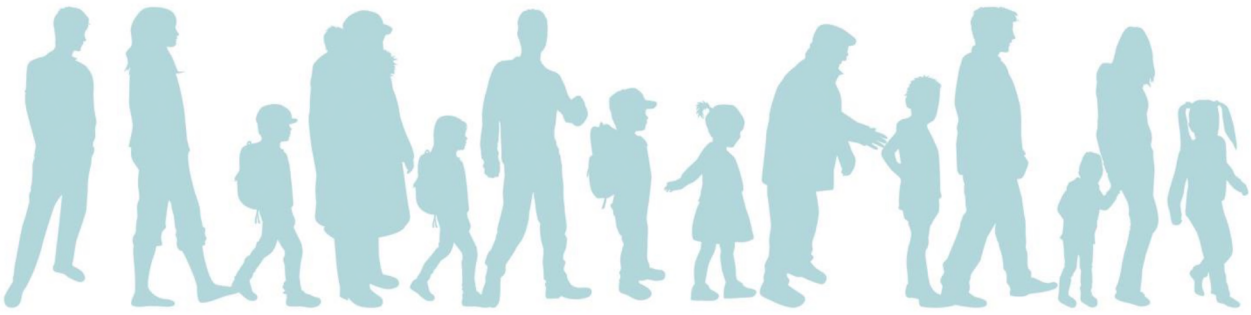

Voortzetting koers 2020-2023

In de voorgaande regionale nota publieke gezondheid 'Met Gezond Verstand' 2020-2023 is gekozen om de regionale ambities te formuleren rondom 4 pijlers:

Deze pijlers zijn nog steeds een dekkende paraplu voor de regionale samenwerking op het vlak van publieke gezondheid in Midden-Brabant. De regionale pijlers zijn de afgelopen jaren verankerd in regionaal en lokaal beleid en in de uitvoering, en blijken nog steeds de belangrijke preventieve uitgangspunten om op in te zetten. Deze pijlers vragen allen om langdurige inzet om vanuit preventie echt het verschil te maken. Met deze nota willen we dus 'koers houden met een sterke basis'!

Evaluatie voorgaande nota en proces regionale samenwerking

Eind 2022 heeft een evaluatie plaatsgevonden met de betrokken ambtenaren van de gemeenten en betrokken GGD-medewerkers. Uit deze evaluatie volgde:

- …de behoefte om de 4 pijlers te behouden.
- … dat de regionale nota vooral versterkend en aanvullend moet werken op wat er lokaal gebeurt en geen allesomvattend verhaal hoeft te zijn.
- … dat het wenselijk is dat een projectgroep bestaande uit gemeente en GGD de nieuwe nota opstelt en afstemt met het Ambtelijk Overleg volksgezondheid en het Portefeuillehouders overleg Volksgezondheid Midden-Brabant.
- … dat er verbindingen moeten worden gemaakt met de ontwikkelingen rondom het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA).
- … dat er voor de rolverdeling tussen gemeenten onderling en de GGD in de uitvoering van de nota duidelijke afspraken nodig zijn.
- … dat het bij de formulering van de ambities per pijler nodig is om te verbreden naar andere relevante, regionale partijen.

SAMENVATTING OPBRENGSTEN 2020-2023

Gezonde Start

- Regionale coördinator voor implementatie Nu Niet Zwanger.
- Postpartum depressie: signaleren en implementeren interventie MamaKits.
- Cursusbureau verbreden van Tilburg naar hele regio Midden-Brabant: aanbod is gericht op opvoedondersteuning en oudersterking.
- Start verkenning regionale samenwerking Kansrijke Start in samenwerking met partners.

Gezonde Leefstijl

- Regionale inspiratiesessie voor gemeenten en partners over gedragsverandering en leefstijl.
- Trainingen en bijeenkomsten voor docenten over middelengebruik.
- Regionaal nalevingsonderzoek NIX 18 bij horeca en sportkantines.
- Bijeenkomsten voor sportverenigingen over alcoholbeleid.
- Organisatie van ouderavonden, webinars en cursussen voor ouders over middelengebruik.
- Regionaal protocol alcoholintoxicatie en nazorg inclusief 'Gesprek met de ouders', en verwijzing naar Veilig thuis.
- Uitrol van 'IkPas', 'Dry January' en 'Zien Drinken, Doet Drinken' inclusief factsheets met resultaten.
- Alcoholbeleid voor Studenten Tilburg University.
- Verkenning regionale aanpak 'Opgroeien in een Kansrijke Omgeving'.
- Rookvrije sportverenigingen, consultatiebureaus, huisartsenpraktijken, ziekenhuizen, speeltuinen, kinderboerderijen en gemeentelijke gebouwen.
- Rookvrije zones bij Efteling en Beekse Bergen.
- Implementatie 'Smokefree Challenge' voor leerlingen VO.
- Campagne 'Stoptober' en 'Ikstopnu', inclusief factsheet met resultaten.
- Inspiratiesessies 'Gezonde sportkantines'.
- Nieuwsbrieven 'Gezonde school' voor scholen en kinderdagverblijven.
- Beweegstimulerende inrichting consultatiebureaus.
- Campagne 'Trommel zonder Rommel'.
- Verkenning regionale aanpak 'Kind naar Gezonder Gewicht'.
- Regionaal zorgpad voor kinderen met overgewicht (jeugdarts, kinderarts, huisarts).
- Bijeenkomsten over signaleren en praten over drugsgebruik voor docenten, ouders, sportverenigingen en jongerenwerkers.
- Regionale Lachgas campagne.
- Preventieve aanpak snus en vapen.
- Inzet van Unity-vrijwilligers die jongeren aanspreken over het gebruik van drugs.
- Implementatie van het 'Experiment Gesloten Coffeeshopketen'.

ROOKVRIJE GENERATIE

NIX18

Gezonde Geest

- Ontwikkeling integrale aanpak Young Minds Matter ten behoeve het verbeteren van mentale gezondheid en weerbaarheid van jongeren.
- Factsheets 'mentale gezondheid' per gemeente.
- Festival Mentale Gezondheid van de Jeugd voor professionals, gemeenten en scholen.

Gezonde Omgeving

- Nieuwsbrieven met voorbeelden en tools om gezondheid een plek te kunnen geven binnen de omgevingsvisie.
- Workshops en themabijeenkomsten over gezondheid in relatie tot de Omgevingswet, voor professionals van gezondheid, sociaal en ruimtelijk domein.
- Bijeenkomst Gezonde Voedselomgeving.

Opbrengsten 2020-2023

Gezonde Start

Binnen deze pijler is in de afgelopen beleidsperiode een regionale coördinator (vanuit de GGD) ingezet voor de structurele implementatie van Nu Niet Zwanger in Midden-Brabant. De bijbehorende taken zijn o.a.: het organiseren van intervisie en scholing voor alle aandachtsfunctionarissen van samenwerkende organisaties, het oppakken van complexe casuïstiek, het up-to-date houden van het netwerk van huisartsen, gynaecologen en jeugdartsen voor snelle doorverwijzing en realisatie van anticonceptie en het organiseren van moreel beraad om juridische/ethische vraagstukken te bespreken.
Op de GGD-consultatiebureaus in de regio wordt op een verhoogd risico op postpartum depressie gesignaleerd. Aanvullend hierop is ingezet op het verbeteren van de samenwerking met netwerkpartners en de ontwikkeling van een effectieve interventie. Dit aanbod -in de vorm van de interventie Mamakits- is geïmplementeerd in de regio. De hiertoe opgeleide jeugdverpleegkundigen ondersteunen moeders met een risico op een postpartumdepressie door middel van een drietal gesprekken. Na deelname voelen zij zich significant zelfverzekerder in hun rol als ouder en durven meer te vertrouwen op hun gevoel en intuïtie bij het verzorgen van de baby. Ook heeft meer dan de helft van de moeders na deelname niet langer last van depressieve klachten.

Het cursusbureau van de GGD -dat zich richt op opvoedondersteuning en ouderversterking- is verbreed van Tilburg naar de gehele regio Midden-Brabant en verzorgt een structureel live en online aanbod voor ouders en verzorgers. Voorbeelden zijn de cursussen ‘omgaan met pubers’, ‘Bijna Ouders!’ en ‘opvoeden in 2 huizen’.

De afgelopen 4 jaar is een aantal gemeenten in onze regio gestart met het vormen van een lokale coalitie Kansrijke Start. Daarnaast is in 2023 een start gemaakt met de verkenning om tot een regionale samenwerking te komen. De eerste verkennende gesprekken van de gemeenten met het Verloskundig Samenwerkings Verband (VSV) Midden-Brabant, de GGD Hart voor Brabant en zorgverzekeraars CZ en VGZ hebben -met begeleiding van expertisecentrum Pharos- plaatsgevonden.

De focus van deze pijler lag op de thema's alcohol, roken, overgewicht en drugs, waarbij een aantal overstijgende activiteiten is uitgevoerd, zoals een regionale inspiratiesessie voor gemeenten en partners rondom gedragsverandering en leefstijl.

Preventie alcohol

Om ervoor te zorgen dat minder jongeren onder de 18 jaar alcohol gaan drinken is zowel ingezet op voorlichting, als op het beperken van de beschikbaarheid van alcohol. Om leerlingen op een juiste manier voorlichting te kunnen geven over middelengebruik, zijn meerdere trainingen en bijeenkomsten voor docenten van voortgezet onderwijs-scholen in Midden-Brabant verzorgd.

In samenwerking met ambtenaren 'handhaving en toezicht' is een regionaal nalevingsonderzoek uitgevoerd bij horeca en sportkantines. Naar aanleiding van de resultaten is extra ingezet om sportverenigingen te ondersteunen bij het verbeteren van hun NIX18 beleid.

Om de sociale norm onder ouders/verzorgers te versterken dat alcoholgebruik onder de 18 jaar verboden is en hun opvoedvaardigheden omtrent dit onderwerp te versterken, is de campagne 'Zien drinken Doet drinken' uitgerold en zijn er ouderavonden, interactieve kroegentochten, webinars en cursussen georganiseerd. Ook is een 'gesprek met de ouders', evenals een verwijzing naar Veilig Thuis, expliciet opgenomen in het 'regionaal protocol alcoholintoxicatie en nazorg'. Dit is een samenwerkingsafspraak (tussen Brabantse ziekenhuizen, Veilig Thuis, Novadic Kentron, de Brabantse GGD-en en het Netwerk Acute Zorg Brabant) ten aanzien van minderjarigen die met een alcoholintoxicatie opgenomen worden in het ziekenhuis.

Om volwassenen bewuster te laten nadenken over hun eigen drinkgedrag en bijbehorende risico's, wordt jaarlijks de campagne IKPAS en Dry January gepromoot, in samenwerking met o.a. KBO-Brabant. De resultaten hiervan zijn in te zien via de Brabantscan.

Daarnaast heeft Tilburg University een 'Alcoholbeleid voor Studenten' opgesteld, in samenwerking met de GGD Hart voor Brabant, Tranzo/Academische Werkplaats, Novadic Kentron, studentenverenigingen en de introductiecommissie van de universiteit.

Ten slotte is er door de GGD en het Trimbos Instituut een bijeenkomst georganiseerd om te verkennen wat de mogelijkheden zijn voor het opzetten van een regionale aanpak 'Opgroeien in een Kansrijke Omgeving'. Een aantal gemeenten gaat nu lokaal aan de slag met onderdelen uit deze aanpak en eventuele regionale samenwerking biedt mogelijkheden voor de toekomst.

Preventie roken

Om onze kinderen te beschermen tegen tabaksrook is ingezet op zichtbare rookvrije sportverenigingen, consultatiebureaus, huisartsenpraktijken, ziekenhuizen, speeltuinen, kinderboerderijen en gemeentelijke gebouwen. Ook heeft een aantal regionale publiekstrekkers (Efteling en Safaripark Beekse Bergen) al de eerste stappen gezet om rookvrij te worden.

Om de sociale norm bij jongeren te versterken dat roken er niet bij hoort, is de Smokefree challenge uitgezet bij de voortgezet onderwijs-scholen in Midden-Brabant. Stoppers zijn ondersteund door de jaarlijkse campagne Stoptober te promoten en de mogelijkheden via Ikstopnu onder de aandacht te brengen. Daarnaast voert Tilburg University i.s.m. de Universiteit van Amsterdam, de GGD en de Gemeente Tilburg een onderzoek uit in onze regio om te leren welke rollen het sociaal domein kan vervullen in het ondersteunen van rokers uit lagere sociaaleconomische groepen bij stoppen met roken.

Preventie overgewicht

Om de omgeving gezonder in te richten is een aantal acties ondernomen:

- Er zijn regionale inspiratiesessies rondom het creëren van gezonde sportkantines georganiseerd;
- Alle scholen en kinderdagverblijven zijn via regionale nieuwsbrieven Gezonde School actief geïnformeerd over gezonde schoolkantines, watertappunten, beweegvriendelijke schoolpleinen en beweegscholen;
- Alle consultatiebureaus van de GGD in Midden-Brabant zijn voorzien van beweegstimulerende onderdelen zoals hinkelpaden, vloerstickers en beweegspiegels.

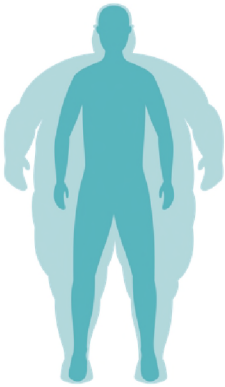

Voor ambtenaren binnen het sociaal domein en het ruimtelijk domein van onze gemeenten is een kenniscafé over Gezonde Voedselomgeving georganiseerd. Dit gaat over de mogelijkheden om invloed uit te kunnen oefenen op het voedingsaanbod in de openbare ruimte.

Voor de doelgroep ouders/verzorgers is de campagne 'Trommel zonder Rommel' uitgezet: een boekje met tips om kinderen lekkere gezonde lunches en tussendoortjes te geven.
Het boekje is verspreid via scholen, supermarkten, bibliotheken en wijkcentra, en wordt structureel door de jeugdverpleegkundigen van het consultatiebureau besproken met ouders.
Ten slotte zijn er stappen gezet in het opzetten van een regionale aanpak Kind naar Gezonder Gewicht. Er is een regionaal zorgpad ontwikkeld op basis van de samenwerkingsafspraken die gemaakt zijn tussen de jeugdgezondheidszorg, het Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis (ETZ) en huisartsen. Dit biedt mogelijkheden voor uitbreiding: ook voor de doelgroep volwassenen.

Preventie drugs
Om jongeren op een juiste manier voorlichting te kunnen geven en drugsgebruik tijdig te signaleren, zijn er voor docenten van voortgezet onderwijs-scholen, ouders/verzorgers, sportverenigingen en jongerenwerkers verschillende bijeenkomsten en trainingen georganiseerd.
Om in het uitgaansleven de normalisering van drugsgebruik tegen te gaan, is een regionale campagne over lachgas uitgerold en een preventieve aanpak gericht op snus en vapen ontwikkeld. Daarnaast worden er structureel Unity-vrijwilligers ingezet die jongeren aanspreken (op festivals en via social media) over het gebruik van drugs, en neemt Tilburg als regiogemeente deel aan de implementatie van het Experiment Gesloten Coffeeshopketen.

Gezonde Geest

Binnen de pijler Gezonde Geest heeft de nadruk gelegen op het ontwikkelen van de integrale aanpak Young Minds Matter. Deze aanpak heeft als doel om de mentale gezondheid en weerbaarheid van jongeren tussen de 12 en 18 jaar te verhogen en de keten van (vroeg)signalering, ondersteuning, hulpverlening te versterken. Het onderwijs is hierin een belangrijke partner, evenals het jongerenwerk, schoolmaatschappelijk werk (SMW), de GGZ, huisartsenzorg, organisatie voor jeugd- en jongerenparticipatie, de gemeenten, en de GGD. Er wordt gestreefd naar een omgeving die de mentale gezondheid van jongeren bevordert. Belangrijk instrument is een sluitende keten waarin, naar zwaarte van mentale problemen, snel geschakeld kan worden tussen verschillende partners bij gesignaleerde beginnende psychische problemen. Met deze onderlinge afstemming ontvangen de jongeren in de regio Midden-Brabant sneller de juiste zorg op de juiste plek. De pilotfase van het programma is eind 2022 geëvalueerd met behulp van

vragenlijsten en groepsinterviews met onder andere de vijf deelnemende pilotscholen uit Midden-Brabant (in Tilburg, Heusden en Goirle). Uit de evaluatie bleek dat Young Minds Matter ervoor zorgt dat organisaties beter samenwerken, dat de stem van de jongere beter gehoord wordt, en dat aanbod beter aansluit op de behoeften. Er is een structuur ingericht (met een projectteam en een bestuurlijke klankbordgroep) die deze aanpak faciliteert (bron: rapportage evaluatie Young Minds Matter, 2023).

Daarnaast zijn er vanuit deze pijler factsheets per gemeente ontwikkeld over 'mentale gezondheid'. Hierin is alle data vanuit de gezondheidsmonitors van de GGD (voor jongeren, volwassenen en ouderen) samengevat en zijn lokale cijfers ter vergelijking afgezet tegen de regio Midden-Brabant en de GGD-regio Hart voor Brabant.

Ten behoeve van het stimuleren van kennisuitwisseling wordt in het najaar van 2023 een bijeenkomst (festival) georganiseerd over Mentale Gezondheid van de Jeugd, door het Innovatienetwerk Jeugd (INJ) in samenwerking met de GGD. De doelgroep bestaat uit professionals, gemeenten en scholen. Ten tijde van het schrijven van deze nota heeft het festival nog niet plaatsgevonden. De ambitie leeft om op die dag een gezamenlijk manifest te ondertekenen.

Om gezondheid een volwaardig integraal onderdeel van de omgevingsvisies en -plannen te laten worden, en omdat elke gemeente een eigen traject loopt qua implementatie van de omgevingswet, is er vooral ingezet op kennisdeling tussen Midden-Brabantse gemeenten en het sociaal en ruimtelijk domein. Via nieuwsbrieven hebben de gemeenten inspirerende voorbeelden en tools ontvangen die gebruikt kunnen worden om gezondheid een plek te kunnen geven binnen de omgevingsvisie. Daarnaast zijn er meerdere bijeenkomsten georganiseerd over gezondheid in relatie tot de Omgevingswet, met als resultaat meer samenwerking tussen deze domeinen.

Om de omgeving zo in te richten dat de gezonde keuze de makkelijke keuze wordt, wordt in het najaar van 2023 een bijeenkomst georganiseerd over de mogelijkheden om invloed uit te kunnen oefenen op het voedingsaanbod in de openbare ruimte. Ten tijde van het schrijven van deze nota heeft deze bijeenkomst nog niet plaatsgevonden.

Regionale ambities 2024-2027

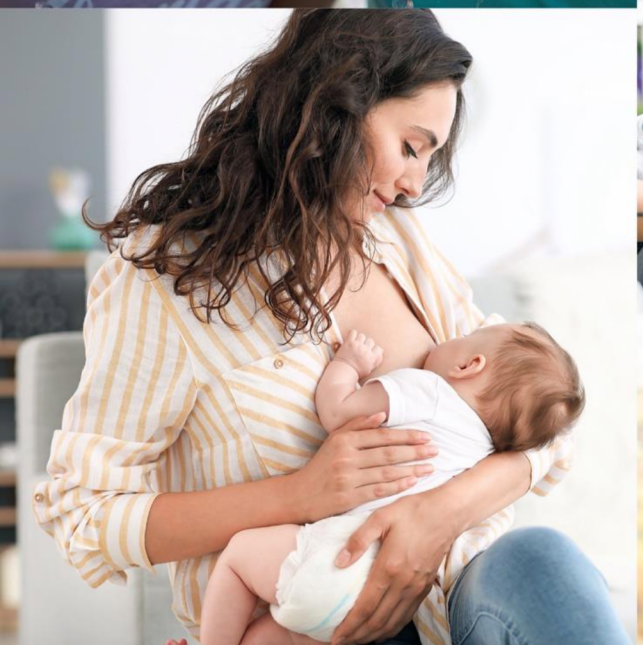

Regionale ambities 2024-2027

In dit hoofdstuk staat beschreven welke ambities we in Midden-Brabant hebben op de pijlers Gezonde Start, Gezonde Leefstijl, Gezonde Geest en Gezonde Omgeving. Huidige en toekomstige ontwikkelingen op het vlak van gezondheid en de doelgroep (kwetsbare) ouderen noodzaken ons om een vijfde pijler toe te voegen: Gezond Ouder Worden. Deze pijler is in deze nota als een ontwikkelpijler opgenomen.
Hieronder beschrijven we wat onze regionale ambities zijn en in het bijbehorende uitvoeringsplan worden deze regionale doelstellingen geconcretiseerd. Ook wordt er in dit hoofdstuk aangegeven wanneer we als gemeenten lokaal (gemeentelijk of wijk-/gebiedsgericht) aan de ambities bij kunnen dragen.

Een gezonde start is de basis voor een goede gezondheid. Gezond en veilig op de wereld komen en opgroeien zou de basis moeten vormen voor ieder mensenleven. Niet alle kinderen hebben een goede start door medische of sociale risicofactoren (van vroeggeboorte tot een gebrek aan liefde en hechting) en dit kan levenslange -fysieke en mentale- effecten hebben. Ouders en verzorgers hebben hier een sleutelrol in, met -waar nodig - de zorg en ondersteuning van een informeel netwerk en professionals uit zowel het medisch als het sociaal domein.

Het zou voor deze ondersteuning niet uit moeten maken in welke gemeente je woont binnen de regio Midden-Brabant (en bij voorkeur zelfs in Nederland). Daarom streven wij naar (basis)afspraken voor regionale samenwerking over de domeinen heen. Binnen het Integraal Zorgakkoord is landelijk afgesproken om te komen tot een regionale preventie-infrastructuur waarbinnen deze samenwerking vorm gaat krijgen tussen o.a. gemeenten en zorgverzekeraars. Hierbij werken we samen met het Verloskundig Samenwerkingsverband (VSV) in Midden-Brabant en Den Bosch, waarbij partners vanuit de geboortezorg zijn aangesloten die voornamelijk een regionale functie hebben, zoals kraamzorg, verloskundigen en het ziekenhuis.

Zo staan we ervoor

In Nederland hebben de meeste kinderen een gezonde start bij de geboorte en groeien ze gezond en veilig op. De gezondheid van een kind tijdens de zwangerschap en vlak na de geboorte blijken belangrijke voorspellers te zijn van problemen - zowel fysiek als mentaal - op latere leeftijd. Van alle kinderen geboren in 2021 werd 15% geboren vóór

37 weken zwangerschapsduur en/of had een laag geboortegewicht voor de zwangerschapsduur. Diverse factoren, zoals roken, overgewicht, arbeidsomstandigheden en infecties, hebben invloed op vroeggeboorte en groeivertraging (bron: VZinfo).
In de regio Midden-Brabant rookt 8% van de vrouwen tijdens de zwangerschap. Ongeveer een derde van de ouders (met kinderen van 0-11 jaar) ervaart bovengemiddeld veel stress bij de opvoeding (32%) en 30% ervaart soms tot vaak problemen bij de opvoeding. In onze regio heeft 1 op de 8 ouders (12%) professionele hulpverlening gezocht vanwege opvoedproblemen.

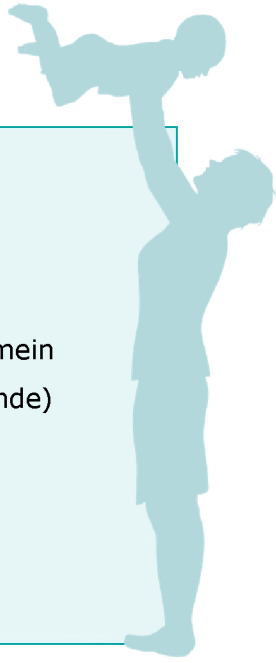

Onze ambitie

Ieder kind in Midden-Brabant heeft een kansrijke start.

Wij dragen regionaal bij aan deze ambitie door:

- Een duurzame regionale samenwerking tussen medisch en sociaal domein te organiseren voor de juiste zorg en ondersteuning dichtbij (aanstaande) ouders in een kwetsbare situatie
- Het versterken van het vakmanschap van de professionals
- Het versterken van (aanstaande) kwetsbare ouders en hun (informeel) netwerk

Regionale focus

De regio kiest voor een brede basis op een kansrijke start die ondersteunend is aan de lokale coalities per gemeente. Een ontwikkeling die hier vanaf 2024 op aansluit is het herijkte basispakket van de GGD Hart voor Brabant, waar interventies als Nu Niet Zwanger, Stevig Ouderschap en Voorzorg een vaste plek in hebben gekregen. Het gaat echter niet alleen om de inzet van (basis)interventies, maar ook om het maken van duurzame samenwerkingsafspraken (zoals bijvoorbeeld binnen een MultiDisciplinair Overleg (MDO)). Daarnaast worden professionals geschoold, en wordt er -waar nodig- aanvullende preventieve inzet ontwikkeld om zwaardere zorg en medicalisering te voorkomen, bijvoorbeeld rondom mondzorgpreventie.

Lokale bijdrage aan regionale ambitie

Met het Gezond en Actief Leven Akkoord wordt beoogd dat elke gemeente een lokale coalitie kansrijke start heeft en samenwerkingsafspraken maakt met partners rondom de eerste duizend dagen van een kind. Lokaal kunnen er verschillen ontstaan in focus,

interventies en in de aanpak van een kansrijke start, daarom is het belangrijk dat er een brede regionale basis aan ten grondslag ligt om op terug te vallen.

In landelijk beleid verankerd

De basis voor onze lokale en regionale inzet ligt in de landelijke vervolgaanpak 'Kansrijke start 2022-2025 Sterke ouders, Gezonde kinderen!'. Hierin wordt als missie benoemd: Alle kinderen een gezonde start! De ambitie hierin is dat elke gemeente in Nederland een lokale aanpak Kansrijke Start heeft, die zich richt op de volgende actielijnen:
Actielijn 1: voor de zwangerschap

- Meer aanstaande kwetsbare ouders starten goed voorbereid met hun zwangerschap.
- Minder ongeplande en onbedoelde zwangerschappen komen voor in kwetsbare gezinnen.

Actielijn 2: tijdens de zwangerschap

- Beter signaleren van medische en sociale problemen bij (aanstaande) kwetsbare ouders.
- Meer aanstaande kwetsbare ouders krijgen eerder de juiste hulp.

Actielijn 3: na de geboorte

- Meer kwetsbare ouders zijn toegerust voor het ouderschap en de opvoeding.
- Minder baby's en jonge kinderen worden uit huis of onder toezicht geplaatst.

Kansrijke Start is als een van de ketenaanpakken opgenomen in zowel het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) als het Integraal Zorg Akkoord (IZA). Het is de bedoeling dat de beschikbare middelen naast het vormen van lokale coalities ook ingezet worden voor het maken van regionale samenwerkingsafspraken rondom kansrijke start. Vanuit het IZA hebben gemeenten en zorgverzekeraars de opdracht om met ingang van 1 januari 2024 de ketenaanpak kansrijke start (regionaal) in te richten.

Gezonde Leefstijl

Een gezonde leefstijl draagt bij aan een goede gezondheid en mentaal welbevinden. Door een gezonde leefstijl worden ziekten voorkomen, blijven mensen zelfredzaam en kunnen ze mee blijven doen. Dit is op de eerste plaats een verantwoordelijkheid van mensen zelf, maar een ongezonde leefstijl heeft niet alleen individuele consequenties. Ook maatschappelijk zijn de gevolgen groot; ongezonde mensen participeren minder in de maatschappij en kunnen hoge zorgkosten hebben. Een ongezonde leefstijl is verantwoordelijk voor bijna 20 procent van de ziektelast. De determinanten die de meeste invloed op de ziektelast en zorguitgaven hebben, en waar dus de meeste gezondheidswinst te behalen is, zijn roken, voeding, bewegen, alcohol en overgewicht (zie figuur 2).

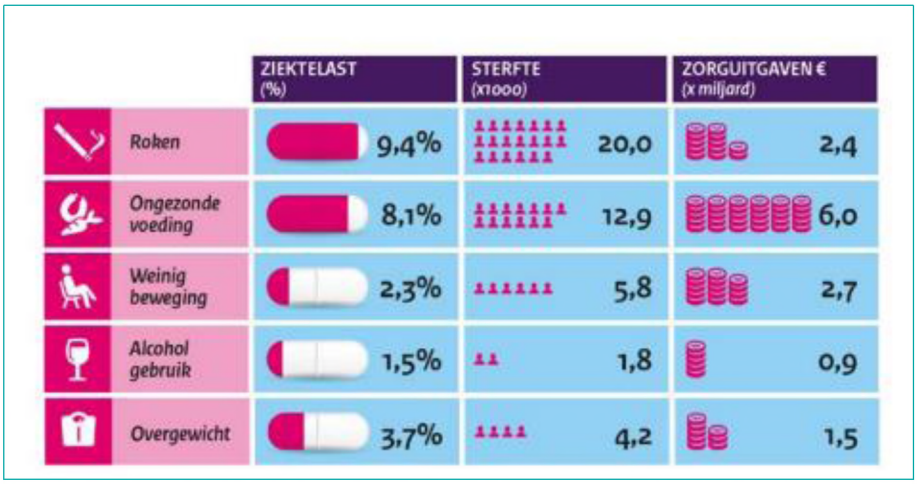

Figuur 2: Top 5, bijdrage van verschillende determinanten aan ziektelast, sterfte en zorguitgaven (Bron: Volksgezondheid en Zorg, (vzinfo.nl), 2023)

In landelijk beleid verankerd

In het Nationaal Preventieakkoord, het Integraal Zorgakkoord en het Gezond en Actief Leven Akkoord zijn landelijke ambities geformuleerd en afspraken gemaakt over deze thema's. Als regio Midden-Brabant willen we hier een bijdrage aan leveren, door deze te vertalen naar regionale ambities en afspraken voor de thema's roken, alcohol, drugs en gezond gewicht.

Zo staan we ervoor

Een ongezond gewicht heeft effect op de gezondheid. Zo kan overgewicht leiden tot chronische ziekten zoals diabetes en hart- en vaatziekten, en ondergewicht tot een verminderde afweer, lusteloosheid en kans op botbreuken. Een ongezond gewicht kan ook leiden tot psychosociale problemen. Kinderen met onder- of overgewicht voelen zich

vaker buitengesloten of worden gepest. 2,1% van de Nederlandse bevolking van 4 jaar en ouder heeft ondergewicht, dit komt met name voor bij ouderen.
Het aantal mensen met overgewicht is hoog. Het aantal volwassen Nederlanders met obesitas is sinds 1990 meer dan verdubbeld en stijgt nog steeds (bron: VZinfo). In onze regio heeft 1 op de 7 kinderen overgewicht, bij de volwassenen is dit 52% en van de ouderen heeft zelfs 60% overgewicht (zie bijlage 3).

Roken is verreweg de belangrijkste oorzaak van verschillende ziekten zoals longkanker, COPD, longemfyseem en hart- en vaatziekten. In Nederland sterven jaarlijks 20.000 mensen aan de directe gevolgen van roken. Roken is sterk verslavend en daarom is het zo moeilijk om er mee te stoppen. Sinds 2003 is het percentage scholieren dat ooit heeft gerookt sterk afgenomen, maar na 2017 zette de daling niet verder door. Van alle leerlingen van 12 tot en met 16 jaar in het voortgezet onderwijs heeft 17% ooit gerookt, en rookt 10% structureel (bron: VZinfo). Bij de volwassenen neemt het aantal rokers gestaag af, maar in Midden Brabant rookt nog 17% en van de ouderen (65+) 10% (zie bijlage 3).

Alcohol is ongezond en is gerelateerd aan hogere risico's op verschillende vormen van kanker. Het drinken van één glas alcohol is al schadelijk voor bijna alle organen. Ook zorgt alcohol voor een verhoogde kans op huiselijk geweld, verkeersongevallen, slecht slapen en somberheid. Voor jongeren heeft alcohol een negatief effect op de ontwikkeling van de hersenen, hoe eerder jongeren met alcohol beginnen, hoe groter de kans op problemen op latere leeftijd.
Ondanks dat het alcoholgebruik van jongeren in de regio Midden-Brabant de afgelopen jaren is afgenomen, drinkt nog steeds meer dan een kwart van de jongeren voor hun achttiende verjaardag. Ook bij de volwassenen houdt 80% zich niet aan het advies van de Gezondheidsraad ('Drink niet, of maximaal één glas per dag'). Daarnaast is gemiddeld één op de tien volwassenen een zware of overmatige drinker (zie bijlage 3).

Drugsgebruik kan leiden tot gedragsproblemen, concentratiestoornissen, depressie en verslaving. Van de leerlingen van 12 tot en met 16 jaar in het voortgezet onderwijs heeft één op de tien (10%) ooit cannabis gebruikt. 5% heeft ooit lachgas gebruikt; dit is sterk afgenomen ten opzichte van eerdere jaren. Minder scholieren gebruiken paddo's of harddrugs (<2%): dit is gestabiliseerd. In 2022 gaf 8% van de volwassenen aan in het afgelopen jaar cannabis te hebben gebruikt. Dit percentage is het hoogst bij jongeren van 18 tot en met 24 jaar. Van de volwassenen gebruikt 4% wel eens ecstasy en 2% cocaïne (bron: VZinfo). Behalve op de persoon zelf, heeft drugsgebruik veel impact op de

directe omgeving en de samenleving. Zo gaat drugsgebruik vaak gepaard met maatschappelijke schade zoals criminaliteit, overlast en ondermijning.

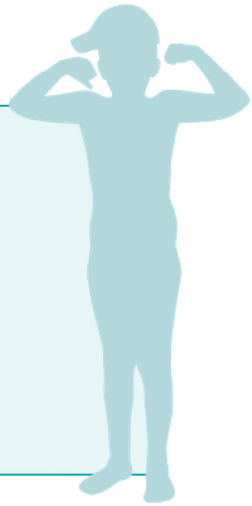

Onze ambities

- Meer inwoners hebben een gezond gewicht
- Minder inwoners roken
- Minder jongeren onder de 18 drinken alcohol en een verdere afname van het alcoholgebruik onder volwassenen
- Geen toename van het percentage jongeren en jongvolwassenen dat drugs gebruikt

Om daadwerkelijk gezondheidswinst te behalen is een lokale integrale aanpak die zich richt op de vier pijlers (lees: educatie, signalering & ondersteuning, omgeving en regelgeving & handhaving) het meest effectief (bron: Loket Gezond Leven). Regionaal willen we de al bestaande lokale integrale aanpakken versterken door in te zetten op de pijlers signalering & ondersteuning, omgeving en regelgeving & handhaving. Door in te zetten op signalering & ondersteuning, spelen we *rechtstreeks* in op de leefstijl van inwoners. We grijpen hiermee vroegtijdig in bij een ongezonde leefstijl om daarmee (ernstiger) problemen te voorkomen. Door inzet op de pijlers omgeving en regelgeving & handhaving, stimuleren we *indirect* een gezonde leefstijl. Met aanpassingen in de leefomgeving en (het handhaven van) gedragsregels maken we gezond gedrag makkelijker.

Wij dragen regionaal bij aan de landelijke en regionale ambities door:

- Problemen vroegtijdig te signaleren en passende ondersteuning te bieden
- De keuze voor een gezonde leefstijl de makkelijkste keuze te maken: wie en waar je ook bent!

Regionale focus

- Voor kinderen met een ongezond gewicht (ondergewicht, overgewicht of obesitas) richten we een regionale ketenaanpak in, zodat er passende ondersteuning, begeleiding en zorg toegankelijk is. Voor volwassenen met overgewicht en obesitas zorgen we ervoor dat zij gebruik kunnen maken van een gecombineerde leefstijlinterventie. Voor beide initiatieven maken we regionale samenwerkingsafspraken tussen gemeenten, zorgverzekeraars en zorgaanbieders, zoals afgesproken binnen het Integraal zorgakkoord.

- Voor rokers is er een regionaal aanbod van laagdrempelige stoppen-met-rokenzorg.
- We zetten een samenwerkingsverband op met relevante stakeholders, waaronder in elk geval de GGD en de verslavingszorg, dat zich zowel richt op vroegsignalering van alcohol- en drugsproblematiek, als het voorkomen van middelengebruik onder jongeren. Hiermee sluiten we aan bij de doelen uit het Gezond en Actief Leven Akkoord en dit sluit weer goed aan op het -voor deze nota uitgevoerde- panelonderzoek onder inwoners en raadsleden. Aansluiten bij het regionale (Oost-Brabant) project 'SKIP die trip' zou hier een uitwerking van kunnen zijn. Bij het voorkomen van middelengebruik richten we ons vooral op het terugdringen van de beschikbaarheid van middelen. Waar geen alcohol of drugs is, wordt niet gebruikt. Handhaving en toezicht is daarom een belangrijk onderdeel, evenals hoe ouders/verzorgers omgaan met gedragsregels rondom (toekomstig) middelengebruik van hun kinderen.
- Regionaal delen we kennis om aan de slag te gaan met het inrichten van een beweegvriendelijke, rookvrije omgeving, met een gezond voedingsaanbod. We haken hierbij aan bij de doelen van het Nationaal Preventie Akkoord en de Rookvrije Generatie.

Lokale bijdrage aan regionale ambitie

Lokaal kan de gemeente een rol spelen bij:

- Het aanbieden van en toeleiden naar interventies/ activiteiten die voortkomen uit de regionale samenwerkingsafspraken.
- Het realiseren van een beweegvriendelijke, rookvrije omgeving, met een gezond voedingsaanbod, op scholen, bij de sportverenigingen, en in de wijk.
- Het versterken van opvoedvaardigheden van ouders/verzorgers rondom gezonde leefstijl(keuzes).
- Voorlichting en educatie, denk aan campagnes, lespakketten of voorlichtingsbijeenkomsten.
- Handhaving en toezicht op de uitvoering van de Alcoholwet.
- Ondersteuning van het drugsbeleid door lokale regelgeving.

Gezonde Geest

Mensen met een goede mentale gezondheid leven langer. Zij voelen zich niet alleen beter, maar herstellen sneller van ziekten, zijn productief en van betekenis voor hun directe omgeving en de maatschappij. De mentale gezondheid van mensen staat de laatste jaren echter steeds meer onder druk. We leven in tijden van grote onzekerheden -van klimaat- tot economische crisis, de gevolgen van COVID-19 en geopolitieke spanningen- waarin tegelijkertijd steeds hogere eisen aan mensen worden gesteld. Er ligt grote nadruk op prestaties en zelfredzaamheid, we hebben voortdurend toegang tot internet en sociale media, en vaak lijkt het of het leven altijd perfect moet zijn. Mensen kunnen druk ervaren om hieraan te voldoen, wat kan leiden tot mentale problemen. Preventief inzetten vanuit een domeinoverstijgende samenwerking op dit thema is onvermijdelijk. We moeten samen aan de slag om onze mentale gezondheid en veerkracht te versterken. Daarbij gaat het om het taboe doorbreken en het bespreekbaar maken van het belang van mentaal gezond zijn, bieden van laagdrempelige ondersteuning en het bieden van handvatten om met mentale gezondheid aan de slag te gaan.

Zo staan we ervoor

De mentale gezondheid van jongeren staat onder druk. Steeds meer jongeren hebben mentale problemen of zijn eenzaam. In 2021 voelden 31% van de leerlingen in klas 2 en 4 in Midden-Brabant zich eenzaam. Psychische klachten kwamen vooral voor bij meisjes. In Midden-Brabant had 36% van de meisjes (lichte) psychische klachten. Bij jongens is dat de helft minder: 18%. Deze cijfers zijn iets hoger dan in de hele GGD-regio Hart voor Brabant. Ook bij volwassenen gaat de ervaren gezondheid en mentale gezondheid achteruit. In 2022 hadden meer mensen (Midden-Brabant 12%) een hoog risico op een angststoornis of depressie dan in 2020. Ook voelden meer mensen (Midden-Brabant 15%) zich ernstig eenzaam. Vooral bij jongvolwassenen (18-24 jaar) ging de mentale gezondheid achteruit (bron: Brabantscan).

Onze ambitie

Inwoners van Midden-Brabant voelen zich mentaal gezond.

Wij dragen regionaal bij aan deze ambitie door:

Ons te focussen op het verbeteren van de mentale gezondheid en veerkracht van jongeren t/m 27 jaar.

Regionale focus

Van alle leeftijdsgroepen is de mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassenen het meest zorgelijk. De mentale problemen binnen deze doelgroepen zijn de afgelopen vier jaar fors toegenomen (bron: HBSC-onderzoek 2021). Het aantal jongeren met zelfdodingsgedachten blijft onverminderd hoog. Jongeren en jongvolwassenen ervaren prestatiedruk, eenzaamheid, angst en depressie. Als regio kiezen wij ervoor om gezamenlijk de handen ineen te slaan en voor deze beleidsperiode te focussen op de mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassenen. We willen dat jongeren veerkrachtig worden voor de "normale" uitdagingen in het dagelijks leven en de weg kunnen vinden naar de juiste oplossingen.
Wij willen nu in hen investeren, zodat deze generatie opgroeit tot een sterke groep volwassenen met de juiste handvatten en mogelijkheden om hun mentale gezondheid te verbeteren. We zetten in op een beweging voor mentaal gezonde Midden-Brabantse jongeren onder de naam 'Young Minds Matter'. Dit is een integrale aanpak vanuit de leefwereld van de jongeren, die in Midden-Brabant positieve resultaten laat zien. En daarbij is iedereen nodig: jongeren, zorgprofessionals, scholen, sportverenigingen, maatschappelijke organisaties en gemeenten.

Lokale bijdrage aan regionale ambitie

Naast de regionale ambitie kunnen gemeenten ook lokaal een focus leggen op andere aspecten of doelgroepen binnen mentale gezondheid, zoals een lokale aanpak tegen eenzaamheid, het verhogen van zelfredzaamheid van (kwetsbare) ouderen, of meer aandacht voor de zogenaamde sandwich generatie.

In landelijk beleid verankerd

De basis voor onze lokale en regionale inzet ligt in de landelijke aanpak 'Mentale gezondheid: van ons allemaal' die is uitgesplitst in 5 actielijnen:

1. Mentaal gezonde maatschappij
2. Mentaal gezonde buurt
3. Mentaal gezond onderwijs
4. Mentaal gezond aan het werk
5. Mentaal gezond online

Gezonde Omgeving

De sociale en fysieke omgeving heeft invloed op de gezondheid van onze inwoners (zie figuur 3). Van geluidsoverlast, bijvoorbeeld, kun je gillend gek worden en dit heeft grote invloed op je gezondheid. Als er goede fietspaden zijn fiets je meer, is er minder uitstoot van schadelijke stoffen en dat is van positieve invloed op je lichaamsfuncties. Veel groen om je heen heeft zowel invloed op je stresslevel als op je beweeggedrag, en een bankje hier en daar nodigt uit om je buurtbewoners te ontmoeten. Een gezonde fysieke leefomgeving is van belang voor een gezond en actief leven, nu en in de toekomst.

Figuur 3: Milieu-invloeden, uitgedrukt in ziektelast, sterfte en zorguitgaven (Bron: VZinfo)

Zo staan we ervoor

Uit bijlage 3 en de Brabantse Omgevingsscan (BrOS) blijkt dat van de inwoners uit Midden-Brabant:

- 1 op de 10 hinder van geur ervaart.
- Meer dan 1 op de 5 ernstig gehinderd wordt door geluid.
- Meer dan 1 op de 5 zorgen heeft over de negatieve invloed van de omgeving op hun gezondheid. Bijvoorbeeld omdat ze in de buurt wonen of werken van een drukke straat, veehouderij, een zendmast of hoogspanningslijnen, of hun huis op verontreinigde grond staat.
- Ongeveer een kwart niet tevreden is over de buurt als het gaat om voldoende rustige plekken, aantrekkelijkheid om te bewegen en de aanwezigheid van voldoende groen.
- Een kwart vindt dat de buurt onvoldoende ontmoetingsplekken buiten heeft.
- Een derde vindt dat er onvoldoende plekken voor verkoeling zijn.
- De algemene beoordeling van de gezonde leefomgeving in Brabant is volgens de Omgevingsvisie van de Provincie relatief gunstig met een paar specifieke aandachtspunten. Dit betreft vooral de industrie en landbouw (verbeteren van de luchtkwaliteit; te veel fijnstof en stikstofverbindingen) en het verkeer (stijging van het aantal verkeersongevallen als gevolg van toenemende drukte).

Onze ambitie

We willen voor jong tot oud een fysieke leefomgeving die uitnodigt tot gezond gedrag en waar de druk op gezondheid zo laag mogelijk is.

Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die bewoners als prettig ervaren, waar gezonde keuzes gemakkelijk en logisch zijn en waar negatieve invloed op gezondheid zo klein mogelijk is. Het gaat dus om gezondheidsbescherming én gezondheidsbevordering.

Wij dragen bij aan deze ambitie door:

- gezondheid een volwaardig integraal onderdeel van ruimtelijke ontwikkelingen en beleid te laten zijn;
- de omgeving zo in te richten dat de gezonde keuze de makkelijke keuze is.

Regionale focus

Wij willen als Midden-Brabantse gemeenten de positieve invloeden van de fysieke en sociale leefomgeving op gezondheid optimaal benutten door de gezondheidseffecten bij de inrichting van de omgeving integraal mee te laten wegen. Elementen van een gezonde inrichting zijn:

- Groen tegen hitte- en wateroverlast (klimaatbestendigheid) en ervaren van gezondheid;
- Natuur en water voor ontspanning;
- Een goede infrastructuur voor fiets- en wandelmogelijkheden;
- Ontmoetingsplekken in de buurt;
- Gezond aanbod van voedsel en een veilig sociaal klimaat.

We willen onder ander door kennisdeling de samenwerking tot stand brengen en uitbouwen tussen het fysiek en het sociaal domein, aangezien deze samenwerking nog niet vanzelfsprekend is. Hiermee willen we bereiken dat bij besluitvorming over de fysieke leefomgeving gezondheidskennis wordt toegepast, die zowel over gezondheidsbescherming als over gezondheidsbevordering gaat. Deze gezondheidskennis is gebaseerd op het position paper van de VNG 'Samen werken aan de gezonde leefomgeving'. Hiermee sluiten we aan bij het doel van het Gezond en Actief Leven Akkoord. Daarnaast liggen er kansen voor gezondheid in het verbinden met andere thema's zoals klimaatadaptatie, duurzaamheid, mobiliteit en een gezonde voedselomgeving.

Lokale bijdrage aan regionale ambities

De afzonderlijke gemeenten maken hun eigen ruimtelijk beleid en hebben daarbij diverse mogelijkheden om bij te dragen aan de regionale ambities. Een van de hoofddoelen van de Omgevingswet is om gezondheid een plek te geven binnen de fysieke leefomgeving. Hierbij is het belangrijk om niet alleen aan de wettelijke normen te voldoen, maar ook aan de gezondheidskundige advieswaarden van de World Health Organization (WHO). De wettelijke grenswaarden beschermen onvoldoende tegen schadelijke gezondheidseffecten. Zeker niet als er geen rekening gehouden wordt met cumulatie van verschillende vormen van omgevingsinvloeden. Elke inspanning om dichter bij de gezondheidskundige WHO-advieswaarden te komen is winst voor de gezondheid van onze inwoners. Het kan onder andere zorgen voor minder hinder, minder stress, minder luchtwegklachten en een kleinere kans op hart- en vaatziekten.

Binnen de regiogemeenten zijn er gezondheidsverschillen te zien waarbij ook grote verschillen te zien zijn tussen meer stedelijke gebieden en gebieden met een dorpskarakter. Hier liggen zowel allerlei sociaaleconomische oorzaken aan ten grondslag, als oorzaken in de fysieke leefomgeving, zoals luchtkwaliteit, het binnenmilieu (bijvoorbeeld vocht en schimmels in huis), onveiligheid, geluidsoverlast of gebrek aan bepaalde voorzieningen. Cijfers over hoe mensen deze oorzaken beleven, zijn te vinden in de Brabantse Omgevings Scan (BrOS). Veel van deze ongunstige factoren komen vaker voor in kwetsbare wijken, dan in welvarende wijken. Daarnaast is onder inwoners in deze wijken vaak sprake van een stapeling aan factoren die de gezondheid negatief beïnvloeden. Om deze gezondheidsverschillen te verminderen is het daarom belangrijk om de inzet toe te spitsen op de wijken met de meeste gezondheidsachterstanden, zie overzicht Sociaal economische gezondheidsverschillen regio Midden Brabant.

Gezond Ouder Worden

De doelgroep (kwetsbare) ouderen komt al gedeeltelijk terug binnen de pijlers Gezonde Leefstijl en Gezonde Omgeving en per gemeente mogelijk ook in de lokale bijdrage aan de regionale ambities. Tegelijkertijd zien de we doelgroep ook nadrukkelijk terugkomen in de lokale en regionale doelen vanuit het GALA en het IZA: bijvoorbeeld binnen de onderdelen 'welzijn op recept', 'valpreventie' en 'vitaal ouder worden'. Ook zien we de kwetsbare ouderen terugkomen als belangrijke aandachtspunt in de top 3 van zowel onze inwoners als onze raadsleden via het panelonderzoek (zie bijlage 2). Daarnaast heeft de GGD Hart voor Brabant een ontwikkelopgave voor 2024 geformuleerd voor het versterken van de gezondheid van ouderen en gaat zij haar rol hierin -in combinatie met die van relevante samenwerkingspartners- scherper duiden.
Het groeiend aantal ouderen met een zorgvraag, de druk op de zorg en de dubbele vergrijzing noodzaken ons om hier in de komende beleidsperiode vanuit deze nota te bepalen hoe we regionaal vanuit publieke gezondheid de slagkracht moeten organiseren om zoveel mogelijk mensen gezond ouder te laten worden.

Zo staan we ervoor

Het aandeel 65-plussers in het werkgebied van GGD Hart voor Brabant is toegenomen van ongeveer een op zeven in 2004 tot een op de vijf in 2022. In Midden-Brabant ervaart 40% van deze leeftijdsgroep de eigen gezondheid als matig of slecht. 70% heeft chronische fysieke klachten en 32% heeft chronische psychische klachten. Veel ouderen doen een beroep op de huisarts; 63% bezocht het afgelopen jaar de huisarts voor een of meerdere klachten.
Bijna 1 op de 5 ouderen heeft ernstig overgewicht (obesitas). Vergeleken met 2012 is de leefstijl van ouderen iets gezonder. Het percentage dat rookt of drinkt is (in 2022) iets lager en ouderen bewegen iets meer. Deze verbeteringen zagen we vooral voor 2020. In de afgelopen 2 jaar is er in de leefstijl weinig veranderd (bron: Brabantscan).

Onze ontwikkelambitie

We onderzoeken op welke manier we deze pijler vorm gaan geven vanuit het publieke gezondheidsbeleid.

Belangrijke uitgangspunten voor dit onderzoek zijn het regiobeeld (met name het thema kwetsbare ouderen) en de relevante onderdelen uit het GALA en het IZA.

Financiën

Financiën

Om uitvoering te kunnen geven aan de gestelde ambities dragen alle Midden-Brabantse gemeenten bij vanuit bestaande lokale middelen. Per pijler wordt inzet gevraagd van verschillende samenwerkingspartners. Wat dit betekent per gemeente wordt concreet gemaakt in het (jaarlijkse) uitvoeringsplan van deze nota. Uitgangspunt hierbij is dat de inzet past binnen de huidige financiële kaders, zoals de middelen vanuit het Gezond en Actief Leven Akkoord en het Integraal Zorg Akkoord, maar bijvoorbeeld ook het basispakket van de GGD Hart voor Brabant en overige regionale afspraken met betrokken uitvoeringorganisaties.
Mocht het gedurende de looptijd van de nota nodig zijn om aanvullende middelen in te zetten voor de uitvoering van de genoemde ambities, dan wordt gezamenlijke besluitvorming hierover voorbereid door het Portefeuillehoudersoverleg volksgezondheid Midden-Brabant.

Nota dienend aan het GALA en het IZA
In het IZA hebben gemeenten, zorgverzekeraars, patiëntenorganisaties, zorg- en welzijnspartijen afspraken op 8 thema's gemaakt om de zorg toegankelijk, kwalitatief goed en betaalbaar te houden, nu en in de toekomst. Hiermee moet een beweging op gang komen van zorg naar preventie en gezondheid (zie bijlage 1). Op een aantal van deze thema's wordt niet-vrijblijvende inzet van de gemeenten verwacht. Daarvoor is een VNG-werkagenda opgesteld met wat zorgverzekeraars en zorgpartijen mogen verwachten van gemeenten. Deze thema's komen ook terug in het Regioplan IZA 2024-2026 en gaan onder andere over Regionale samenwerking en coördinatie van 5 ketenaanpakken. De ketenaanpakken *'kansrijke start'*, *'overgewicht kinderen'* en *'de gecombineerde leefstijlinterventie bij overgewicht en obesitas van volwassen'* zijn ketenaanpakken die ook onderdeel uitmaken van deze regionale nota. IZA-middelen bieden daarom mogelijkheden voor de financiering hiervan.

Daarnaast maken veel onderdelen van het GALA, zoals *'kansrijke start'*, *'mentale gezondheid'*, *'aanpak overgewicht en obesitas'*, *'leefomgeving'*, *'opgroeien in een kansrijke omgeving & vroegsignalering alcoholproblematiek'* en *'terugdringen gezondheidsachterstanden'*, ook onderdeel uit van de ambities van deze regionale nota. De beschikbare budgetten voor deze thema's en daarnaast de 'coördinatiekosten regionale aanpak' bieden mogelijkheden om bij te dragen aan de ambities uit de voorliggende nota.

Inzet GGD Hart voor Brabant

De GGD Hart voor Brabant is een verlengstuk van ons als gemeenten en heeft een nadrukkelijke rol in de uitvoering van deze nota. Met ingang van 1 januari 2024 werkt de GGD Hart voor Brabant volgens een herijkt basispakket aan diensten. Een aantal van deze diensten (die verplicht zijn vanuit de Wet publieke gezondheid, verplicht zijn vanuit de gemeenschappelijke regeling GGD, of gekozen zijn door het Algemeen Bestuur van de GGD Hart voor Brabant) draagt direct bij aan de hierboven genoemde ambities op *lokaal niveau*. Denk hierbij aan Nu Niet Zwanger, Voorzorg, Stevig Ouderschap, advisering op Omgevingsplannen, deelname aan Omgevingstafels, de inzet van collectieve/ gezondheidsbevorderende preventieprogramma's en adviezen over besluiten met gevolgen voor de gezondheid.

De *regionale inzet* van de GGD werd tijdens de looptijd van de vorige regionale nota publieke gezondheid 2020-2023 gefinancierd vanuit de zogenaamde 'Lokale Accenten' binnen de inwonersbijdrage met daarbij een activiteitenbudget (zie bijlage 4). De lokale accenten zijn met ingang van 1 januari 2024 komen te vervallen. Onze intentie is om de inzet van 2023, inclusief jaarlijkse indexering, als uitgangspunt te nemen voor de inzet van de GGD voor deze nota. We maken daarbij een onderscheid in de financiering van de daadwerkelijke activiteiten en de procescoördinatie van de regionale samenwerking.

De precieze inzet van de GGD Hart voor Brabant en andere samenwerkingspartners en de bijbehorende financiën (vanuit bestaande gemeentelijke middelen) wordt daarom verder geconcretiseerd in het bijbehorende regionale uitvoeringsplan.

Bijlagen

Bijlage 1 Ontwikkelingen IZA en GALA

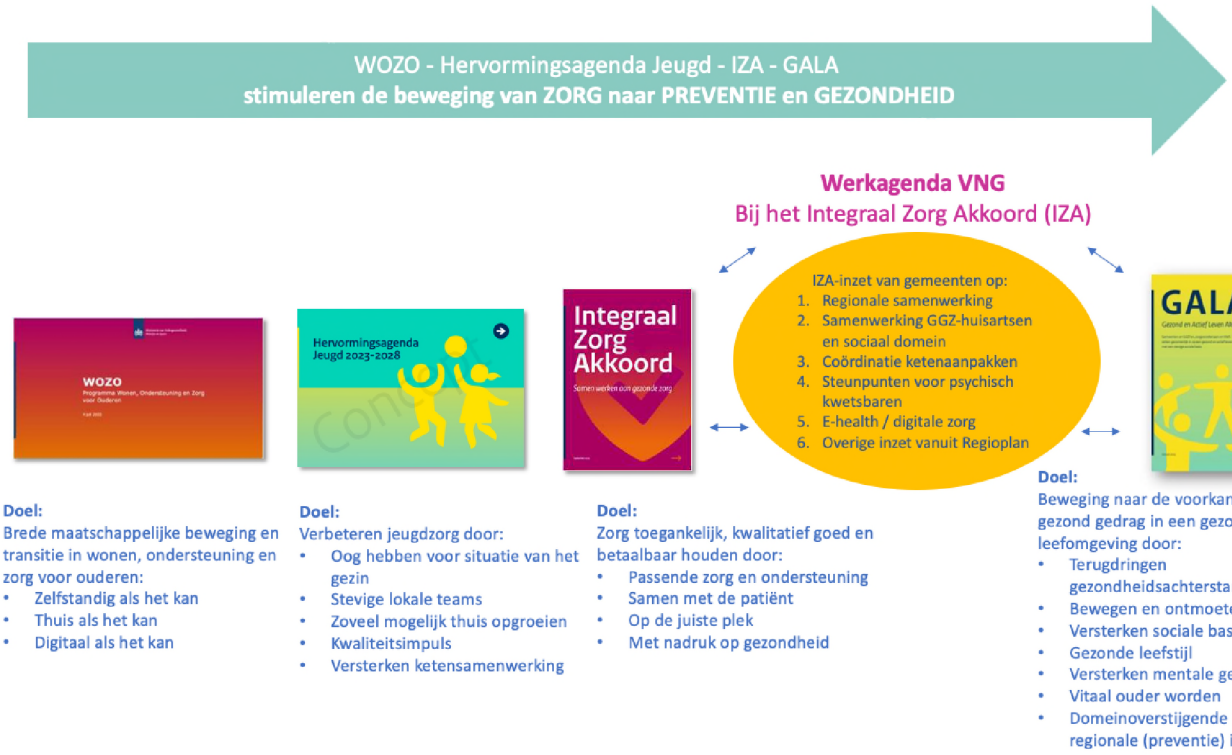

Bijlage 2: Panelonderzoek inwoners en raadsleden

Jij bent Burgemeester!

GGD Hart voor Brabant

mei 2023

De gemeenten in Midden-Brabant zijn weer aan zet om het regionale gezondheidsbeleid van de komende jaren te formuleren. Wij vroegen het GGD Gezondheidspanel: 'Hoe verdeel jij bij voorkeur de budgetten?'. Ruim 1.400 panelleden uit Midden-Brabant namen in maart 2023 deel aan de enquête. Als het aan hen ligt zetten gemeenten in op minder drugsgebruik, minder eenzaamheid en een veilige, groene omgeving die uitnodigt om te bewegen. We stuurden de enquête ook aan raadsleden in Midden-Brabant. Negenendertig raadsleden reageerden. Wat hen betreft gaat het meeste geld naar het tegengaan van overgewicht en eenzaamheid. Raadsleden hechten ook veel belang aan een groene omgeving die uitnodigt om te bewegen en elkaar te ontmoeten.

HOE VERDEEL JIJ 100.000 EURO?

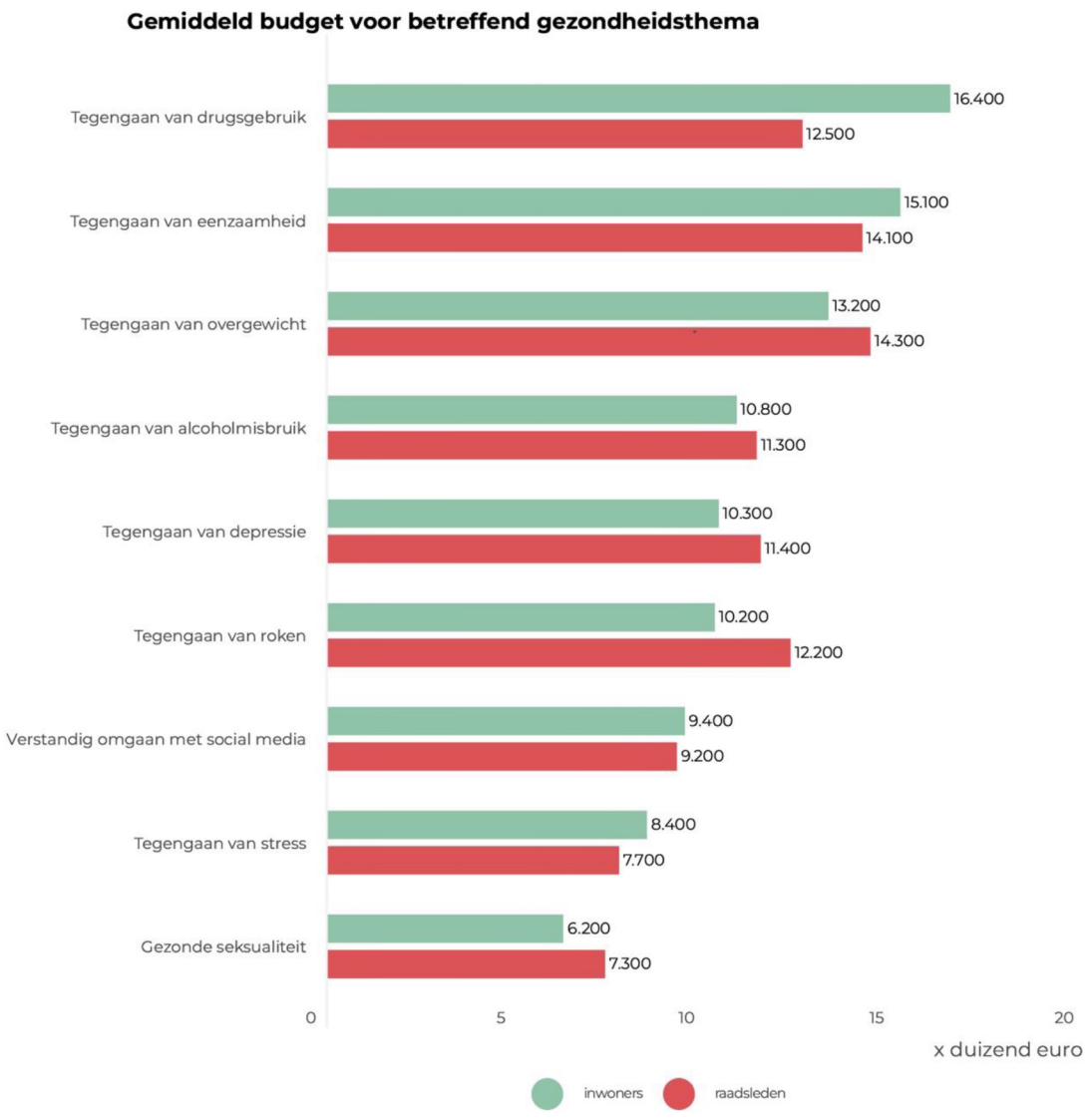

Jij bent Burgemeester!

mei 2023

GGD Hart voor Brabant

Op welke leeftijdsgroepen zet je in?

We vroegen de respondenten om bij ieder thema te kiezen voor de leeftijdsgroep waaraan zij het geld zouden willen uitgeven. 75% van de raadsleden zet het geld dat wordt ingezet om drugsgebruik tegen te gaan het liefste in op de doelgroep jeugd (12-18 jaar).

Raadsleden

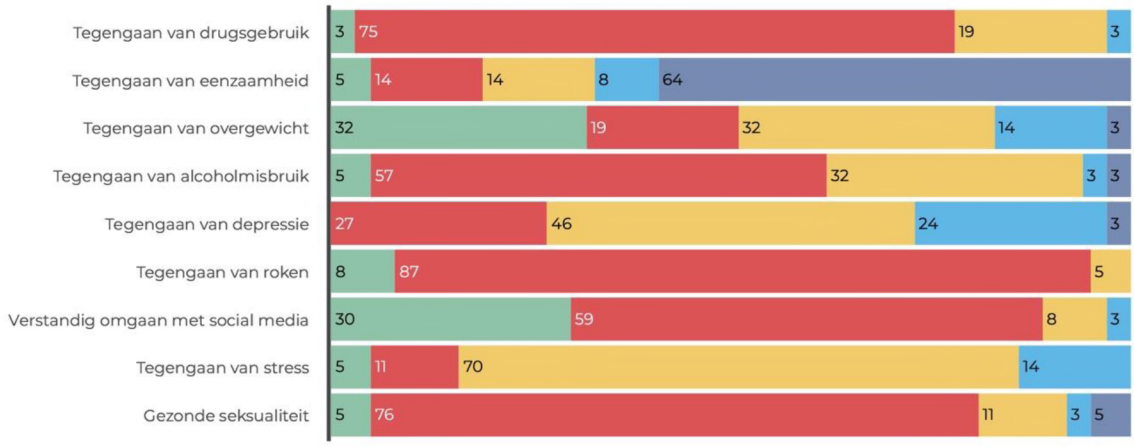

Inwoners

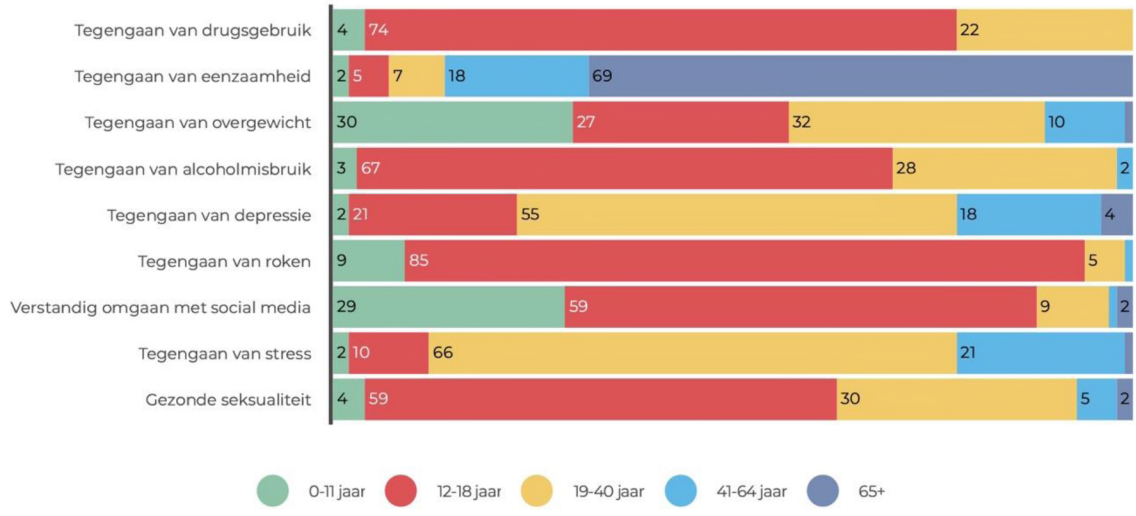

Jij bent Burgemeester!

Hoe verdeel jij 100.000 euro?

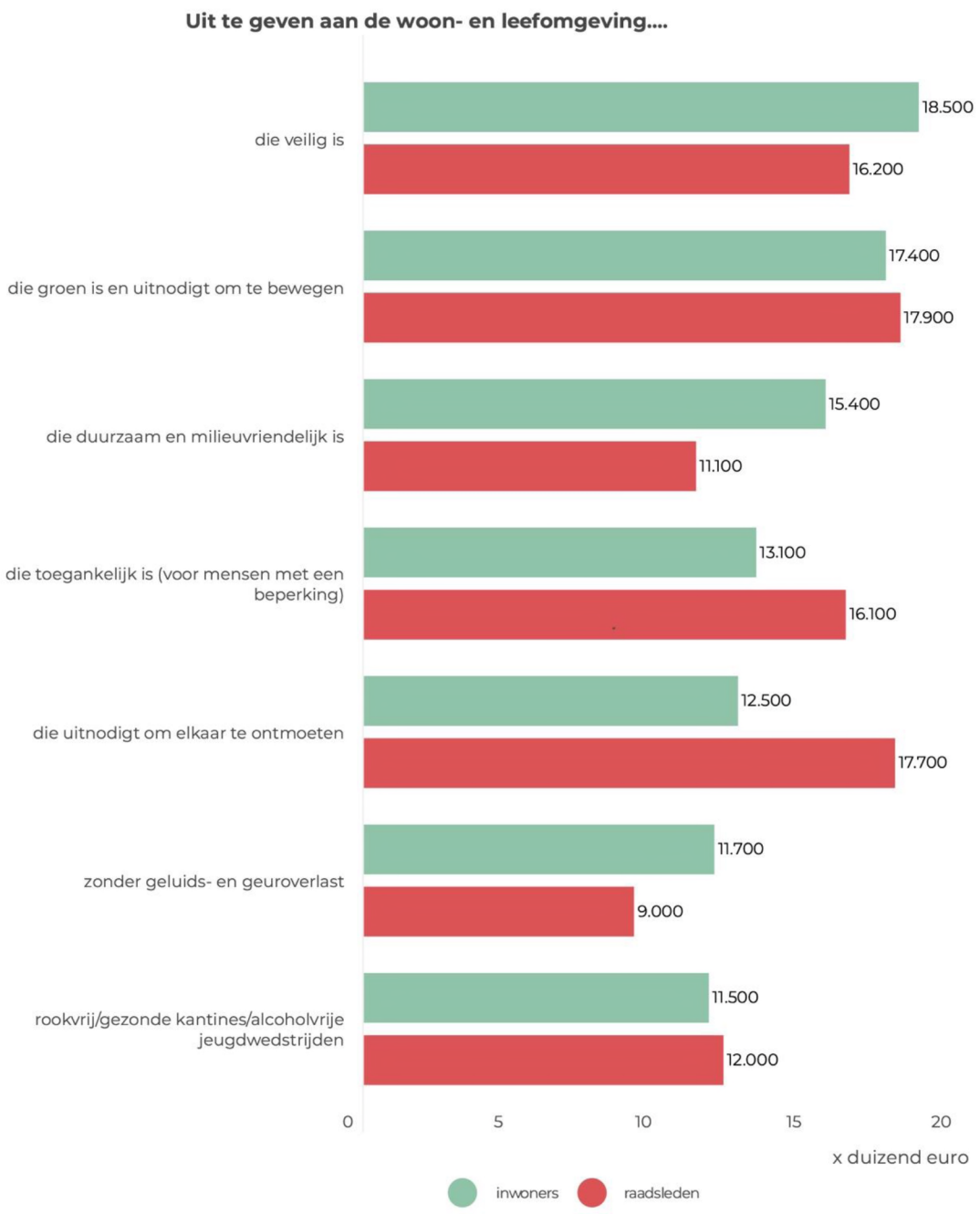

Jij bent Burgemeester!

Waar zou jij nog graag geld aan besteden?

Doelgroepen top 3

Welke groepen zou je extra willen helpen?

Inwoners top 3:

1) Kwetsbare ouderen
2) Kwetsbare jongeren
3) Mantelzorgers en vrijwilligers

Raadsleden top 3:

1) Kwetsbare jongeren
2) Kwetsbare ouderen
3) Ouders met vragen over opvoeden

Gezondheidsthema's en projecten

Goede zorg en voorzieningen
Gezonde portemonnee
Stimuleren van bewegen / gratis sport
Gezonde studie- en werkomgeving
Verminderen prestatiecultuur
Gezonde omgangsvormen / zorgen voor elkaar
Cultuur in school- en woonvormen
Normalisering mentale gezondheid
Promoten van gezonde voeding + bewegen
Leren omgaan met de inclusieve samenleving
Veilig zwanger worden/zijn
Gezond gezinsleven

Omgeving

Opgeruimde omgeving
Onderhoud fietspaden, trottoirs en speeltuinen
Veilig verkeer, beter OV
Meer handhaving en toezicht
Ontmoetingsplekken voor jeugd en ouderen
Schone lucht, meer groen
Alcoholvrije kantines
Gratis cultuur- en sporteducatie voor jeugd
Rolstoeltoegankelijkheid in dorp/stad
Bewegen en sporten voor iedereen
Speelmogelijkheden voor kinderen
Een (educatieve) kinderboerderij

Suggesties van inwoners
Suggesties van raadsleden

Leeftijd & geslacht
respondenten panel Midden-Brabant

Dit onderzoek is gehouden onder het gezondheidspanel van GGD Hart voor Brabant. Qua samenstelling is dit panel niet representatief voor de hele regio. Om deze reden moeten de resultaten van dit onderzoek beschouwd worden als een indicatie voor wat er leeft onder de doelgroep.

Bijlage 3: Gezondheid Midden-Brabant in cijfers

De figuren in deze bijlage schetsen een beeld van de gezondheid van de inwoners in Midden-Brabant. De cijfers komen uit de gezondheidsmonitors van de GGD* en metingen door de jeugdgezondheidszorg bij kinderen van 5 en 9 jaar (cijfers overgewicht). Onderstaande cijfers zijn ook terug te vinden in de Brabantscan; een online dashboard waar op regio-, gemeente- en wijkniveau cijfers over gezondheid van inwoners te vinden zijn. Via de Brabantscan is ook de Brabantse Omgevingsscan (BrOS) te raadplegen, waar informatie over de leefomgeving en gezondheidsbeleving van Brabanders te vinden is.

* De meest recente monitor voor ouders van kinderen van 0-11 jaar was in 2021. De meest recente monitor voor jongeren (de corona-gezondheidsmonitor) was ook in 2021. De monitorgegevens van de jongeren zijn niet direct vergelijkbaar met die uit eerdere jaren. De monitor in 2021 is uitgevoerd binnen het voortgezet onderwijs in klassen 2 en 4. In eerdere jaren werd gewerkt met een steekproef onder jongeren van 12 t/m 18 jaar. De meest recente monitor onder volwassenen (18-64 jaar) en ouderen (65 jaar en ouder) is gehouden in 2022.

Gezonde Start

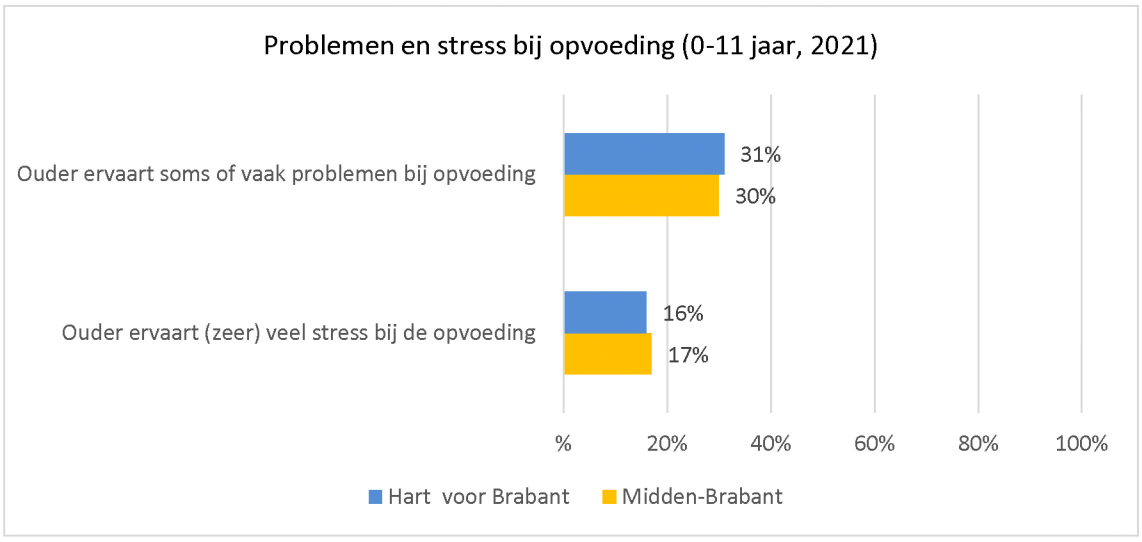

Figuur B1. Percentage ouders dat problemen of stress ervaart bij het opvoeden

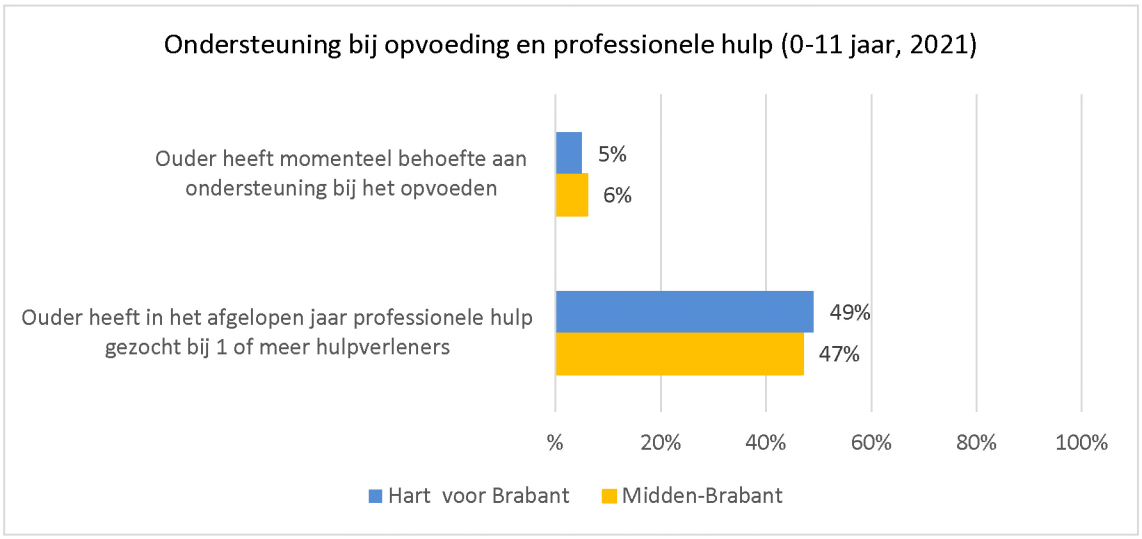

Figuur B2. Percentage ouders met behoefte aan ondersteuning / dat professionele hulp zocht

Gezonde Leefstijl

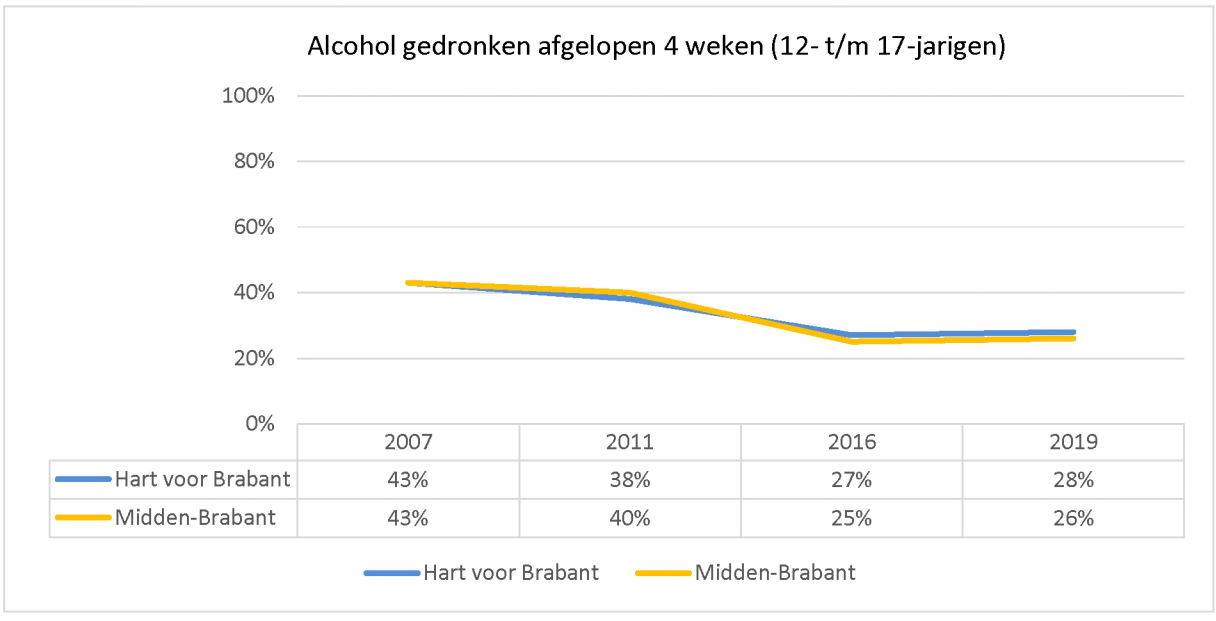

Figuur B3. Percentage 12- t/m 17-jarigen dat in de afgelopen 4 weken alcohol dronk

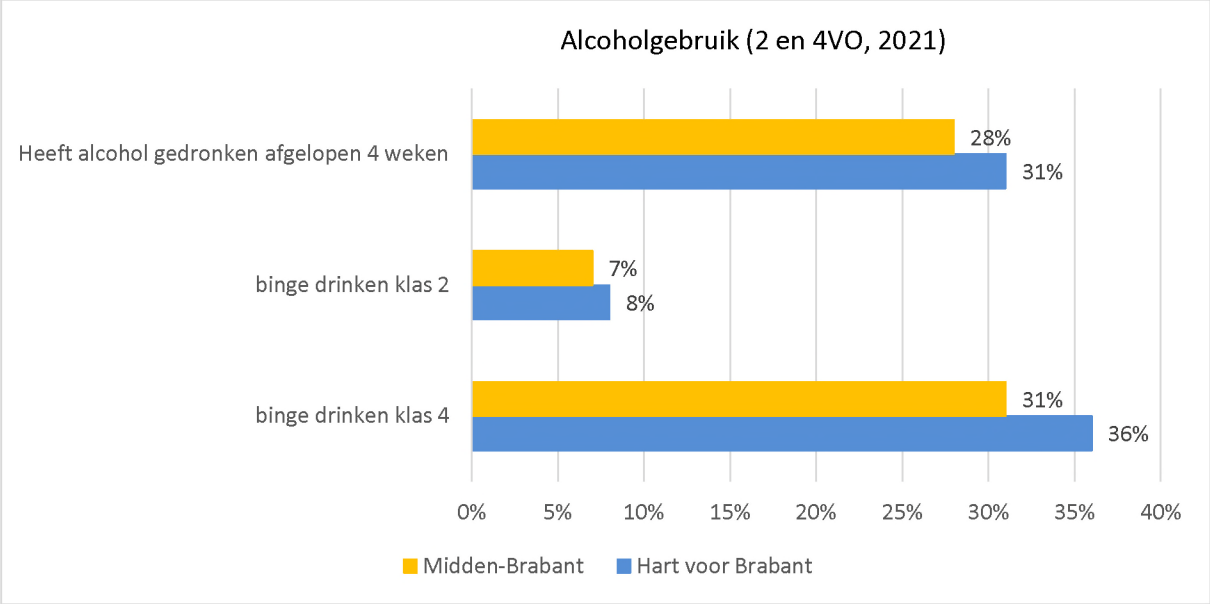

Figuur B4. Percentage leerlingen dat alcohol dronk

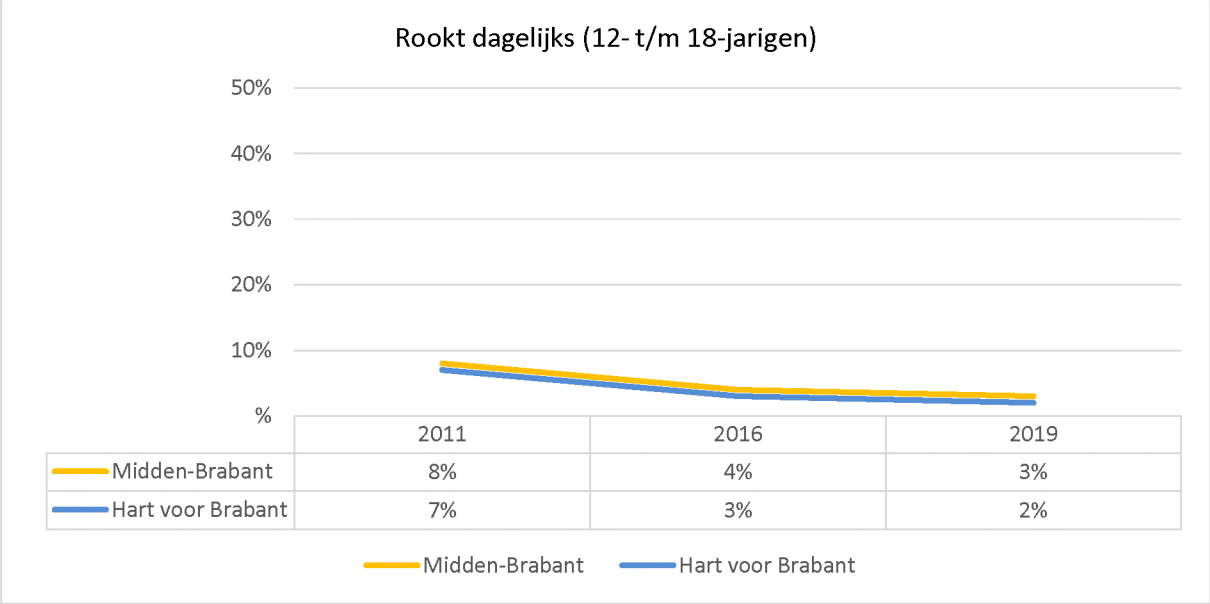

Figuur B5. Percentage 12- t/m 18-jarigen dat dagelijks rookt

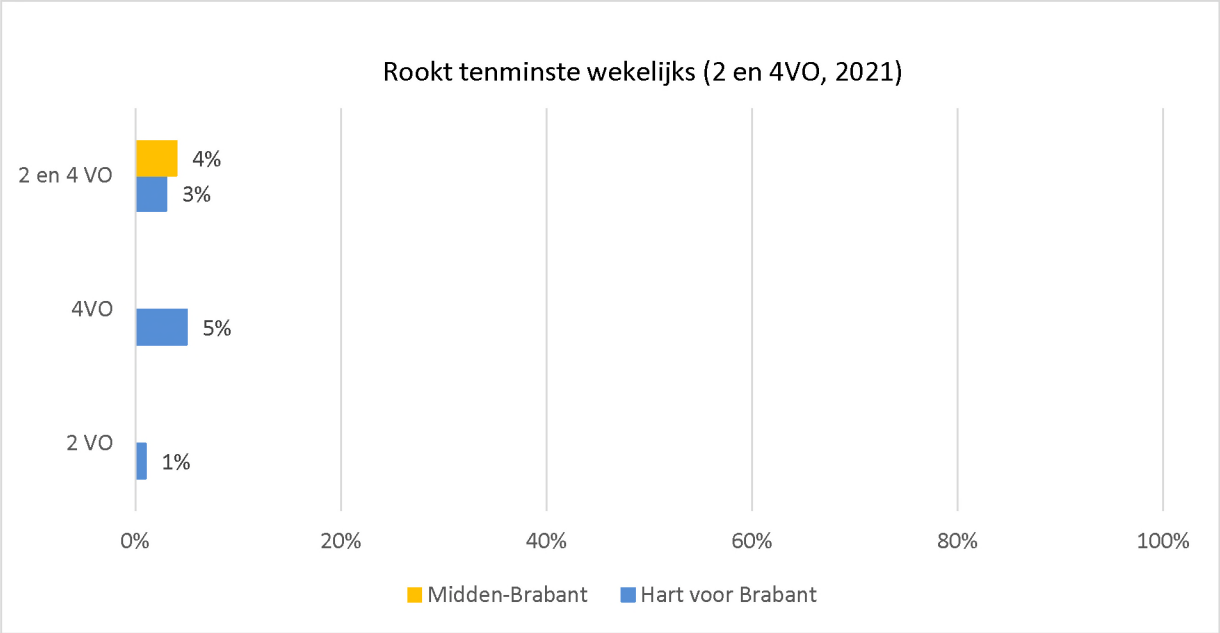

Figuur B6. Percentage leerlingen dat tenminste wekelijks rookt

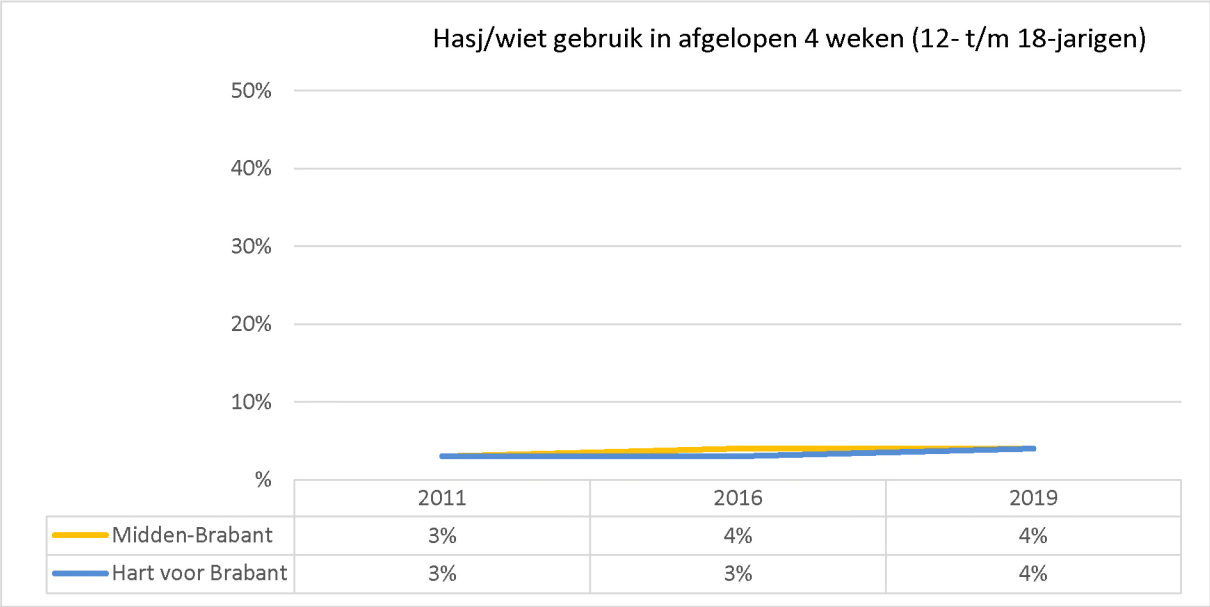

Figuur B7. Percentage 12- t/m 18-jarigen dat in de afgelopen 4 weken hasj of wiet gebruikte

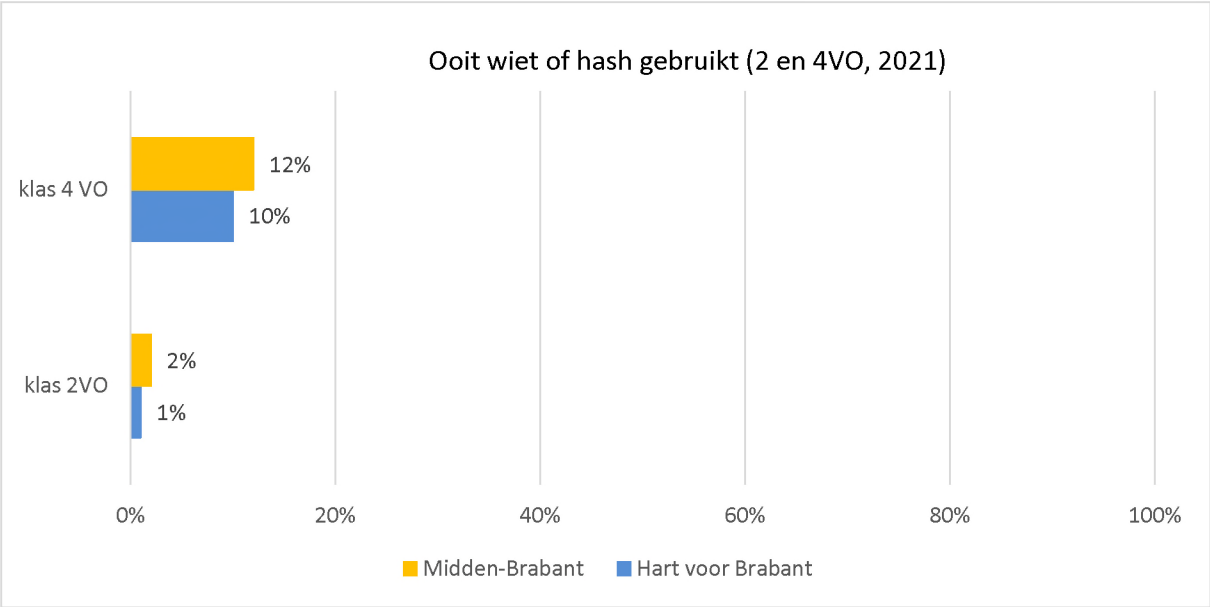

Figuur B8. Percentage leerlingen dat ooit hasj of wiet gebruikte

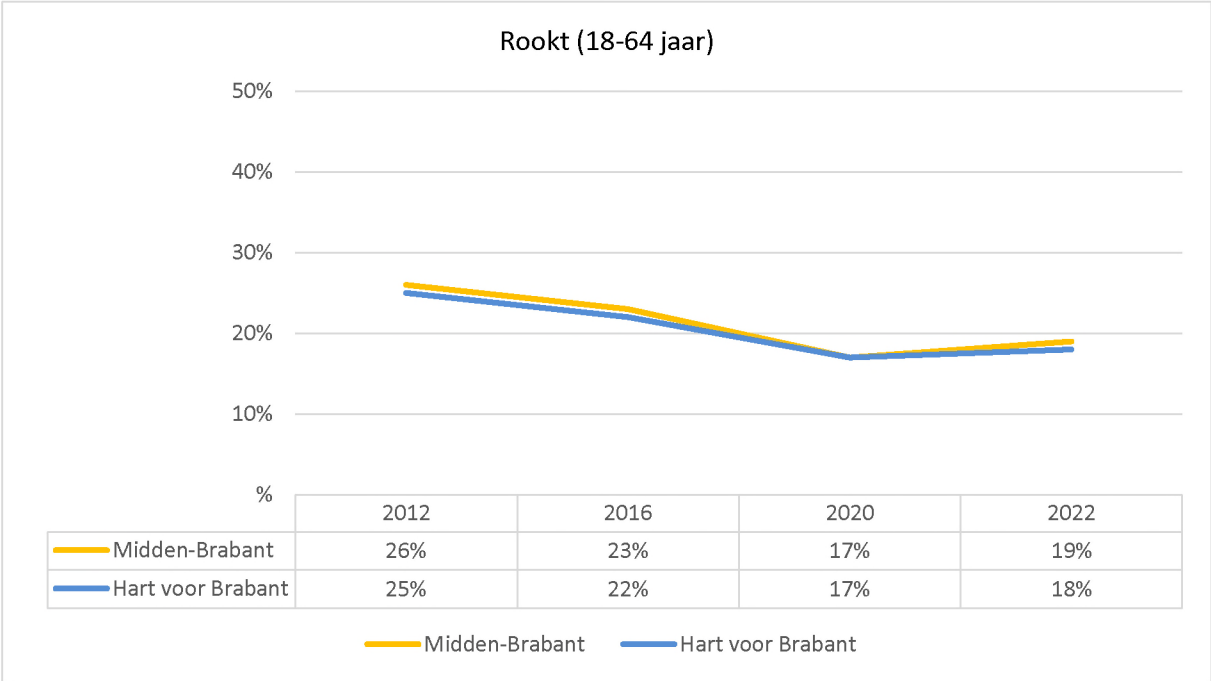

Figuur B9. Percentage volwassenen dat rookt

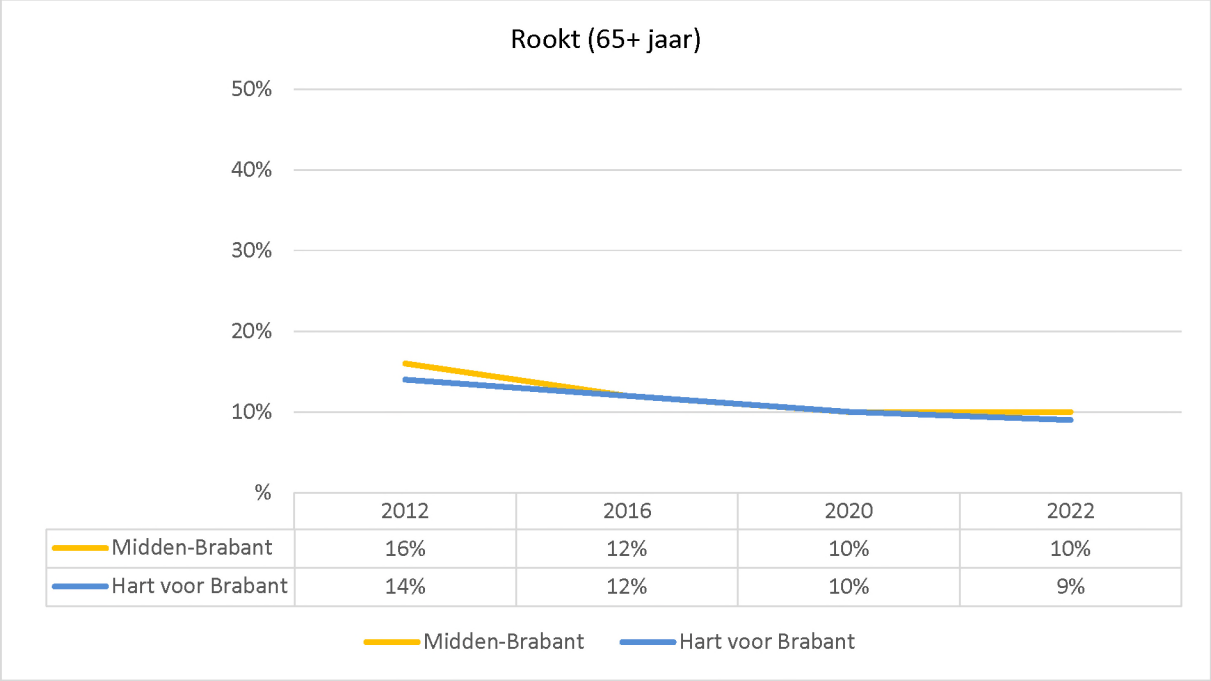

Figuur B10. Percentage ouderen dat rookt

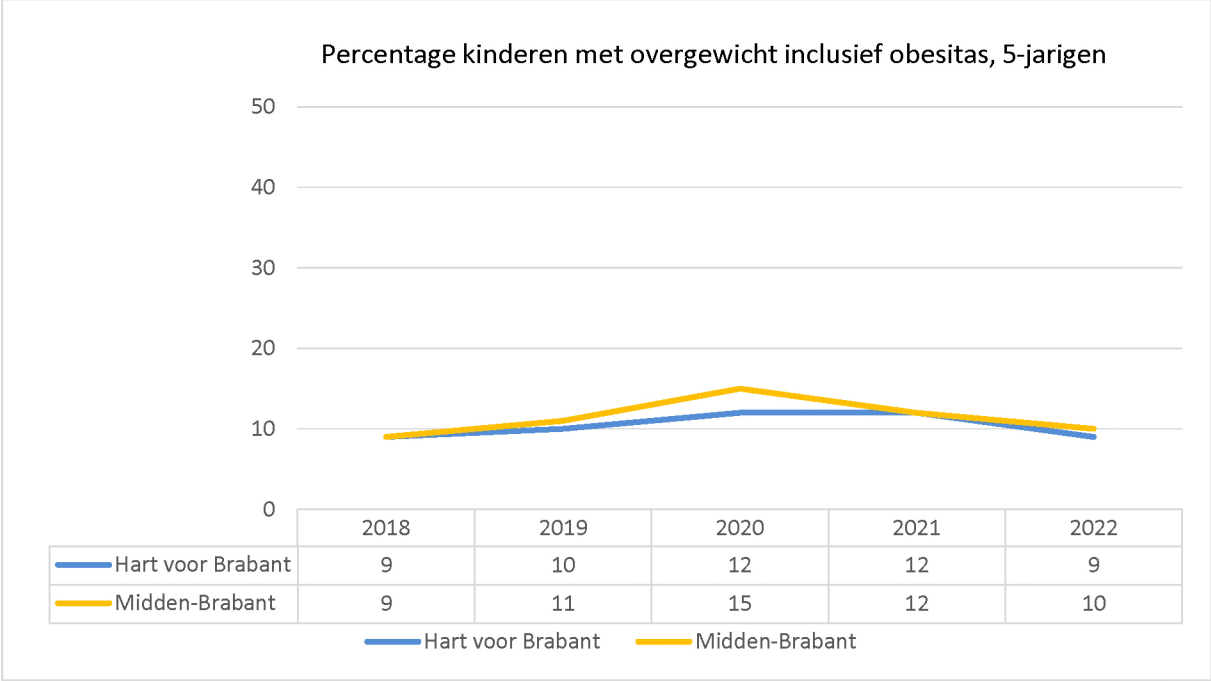

Figuur B11. Percentage 5-jarigen met overgewicht (gemeten tijdens regulier contact JGZ)

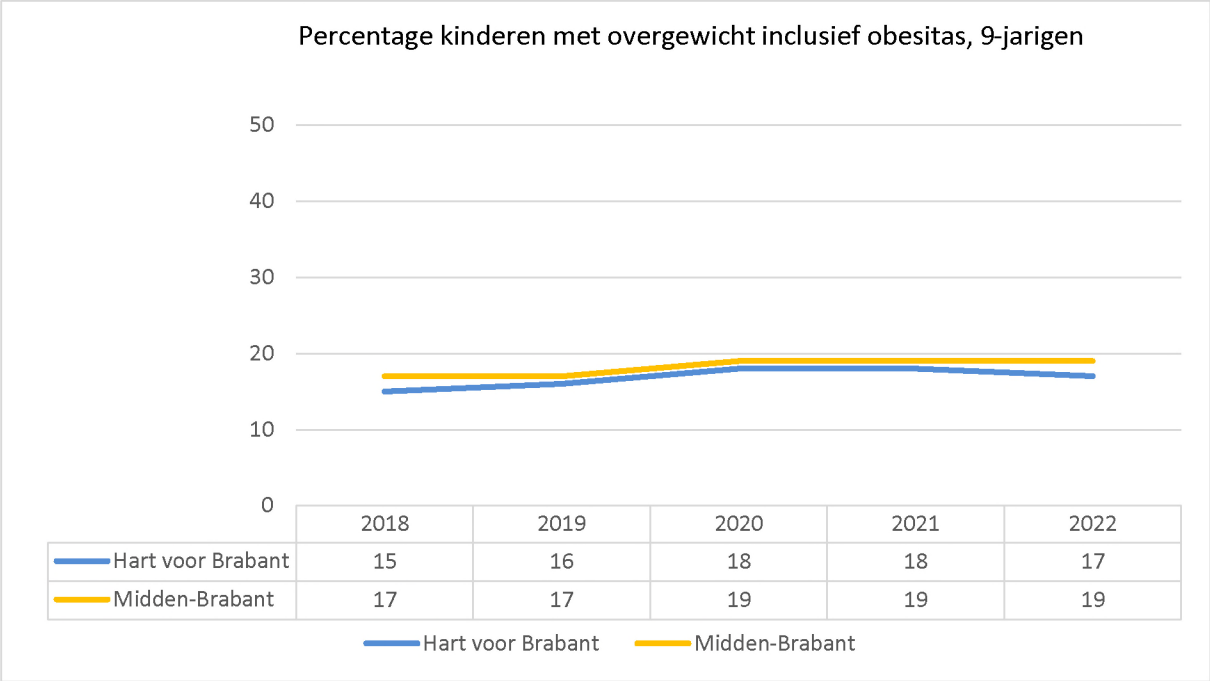

Figuur B12. Percentage 9-jarigen met overgewicht (gemeten tijdens regulier contact JGZ)

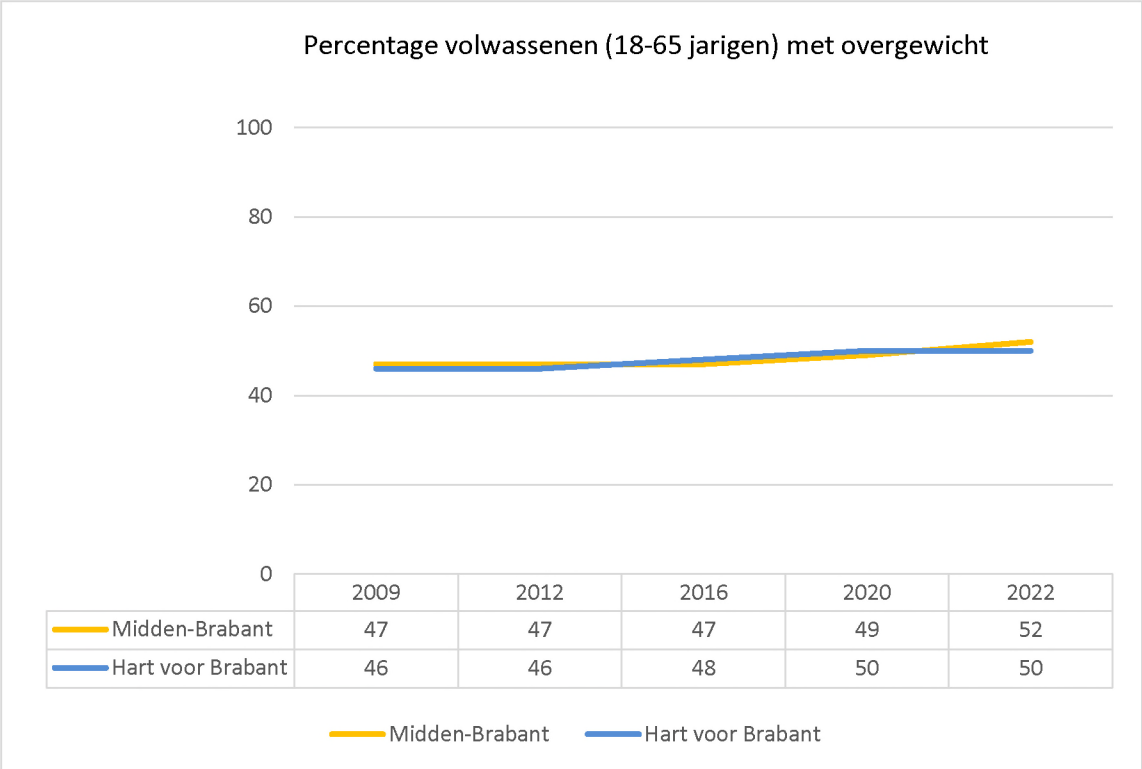

Figuur B13. Percentage volwassenen (18-65) met overgewicht

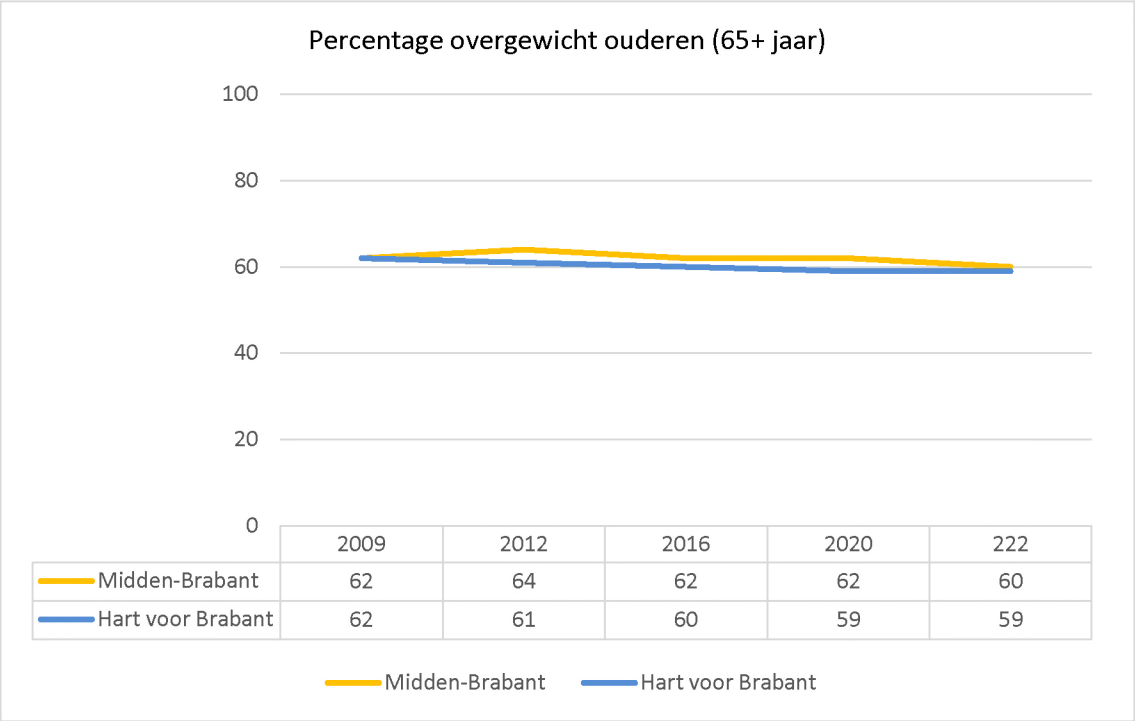

Figuur B13. Percentage ouderen met overgewicht

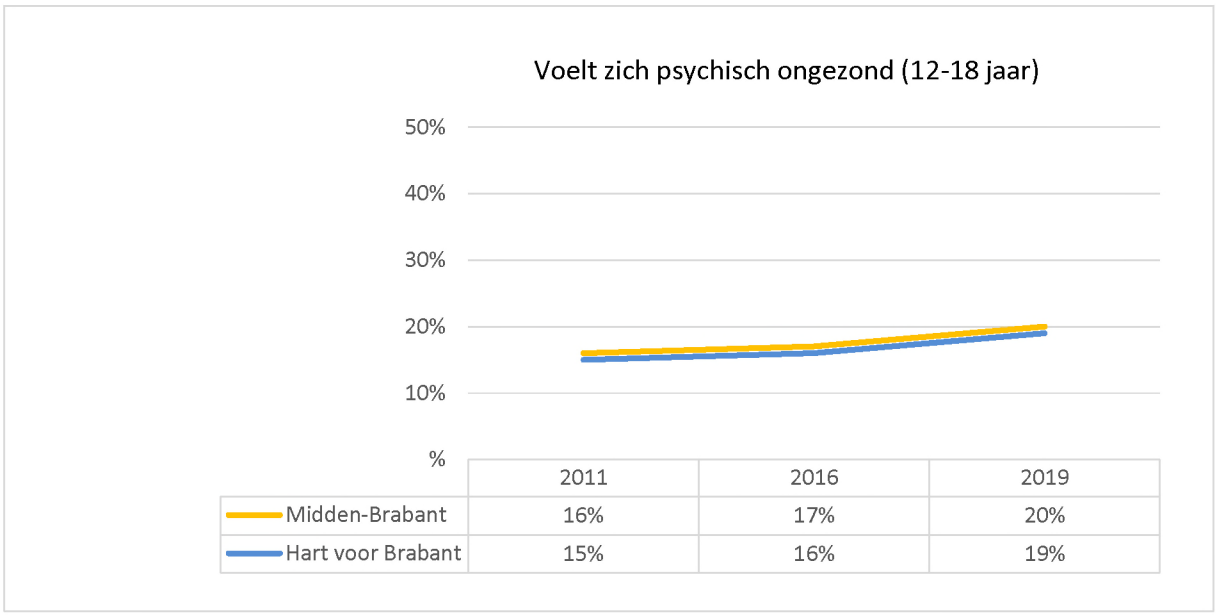

Figuur B14. Percentage 12- t/m 18-jarigen dat zich psychisch ongezond voelt

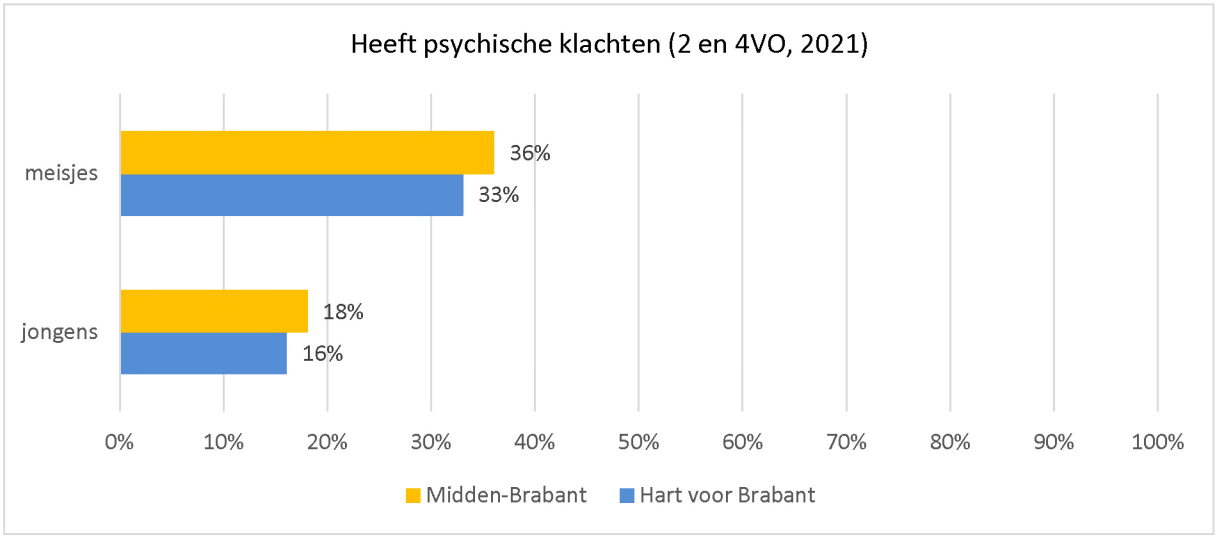

Figuur B15. Percentage leerlingen met psychische klachten (gemeten met de MHI-5)

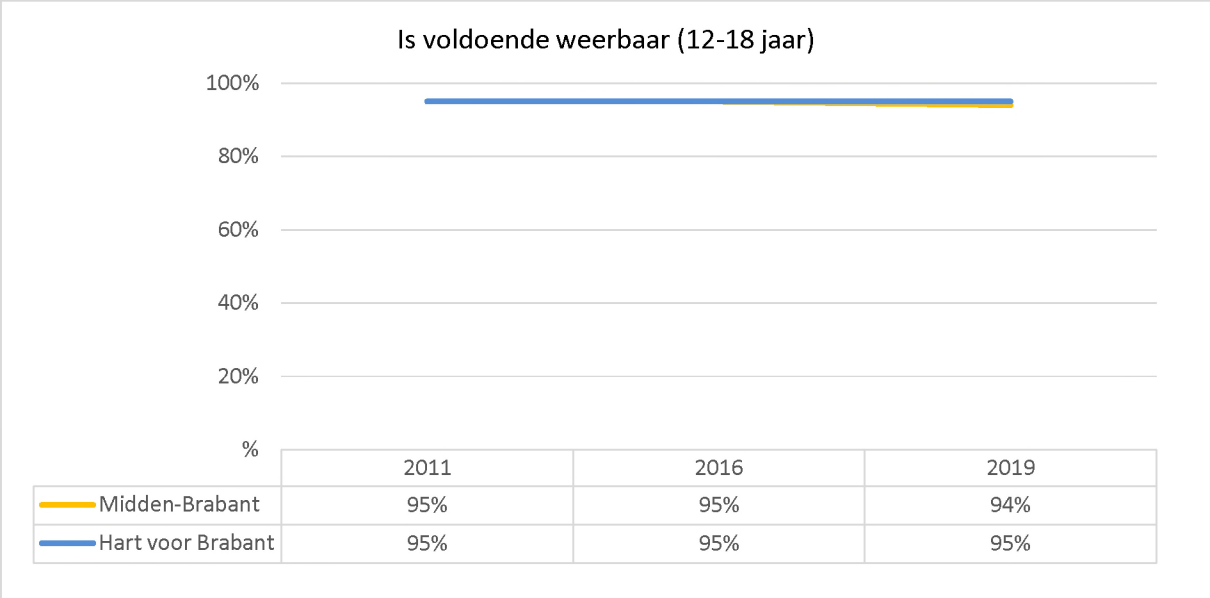

Figuur B16. Percentage 12- t/m 18-jarigen dat voldoende weerbaar is

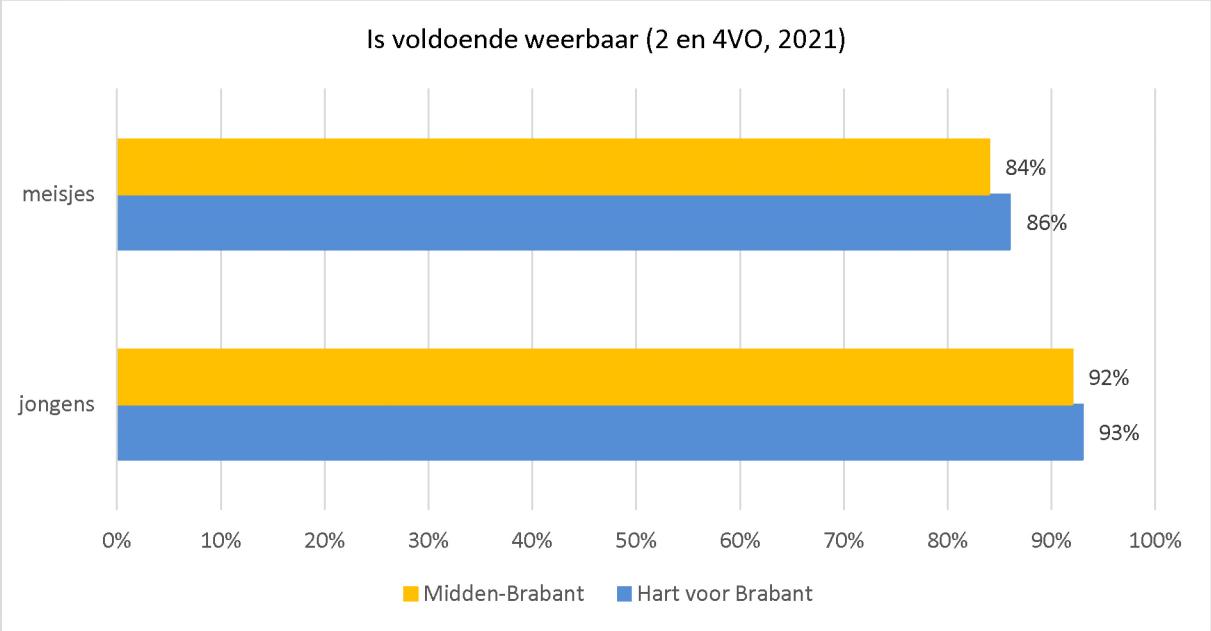

Figuur B17. Percentage leerlingen dat voldoende weerbaar is

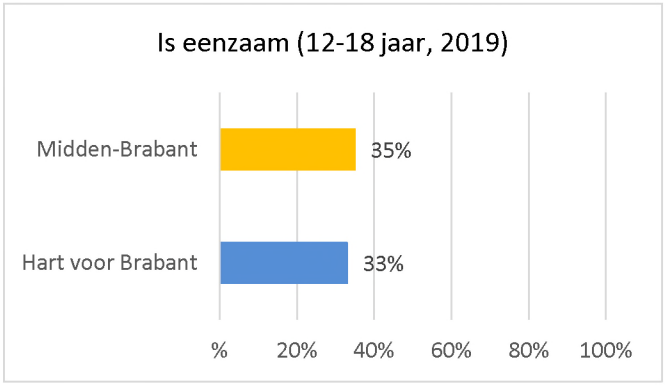

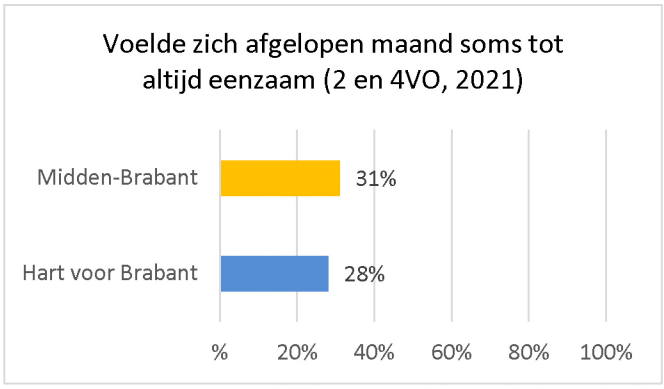

Figuur B18. Percentage 12- t/m 18-jarigen (links) en leerlingen 2 en 4VO (rechts) dat eenzaam is

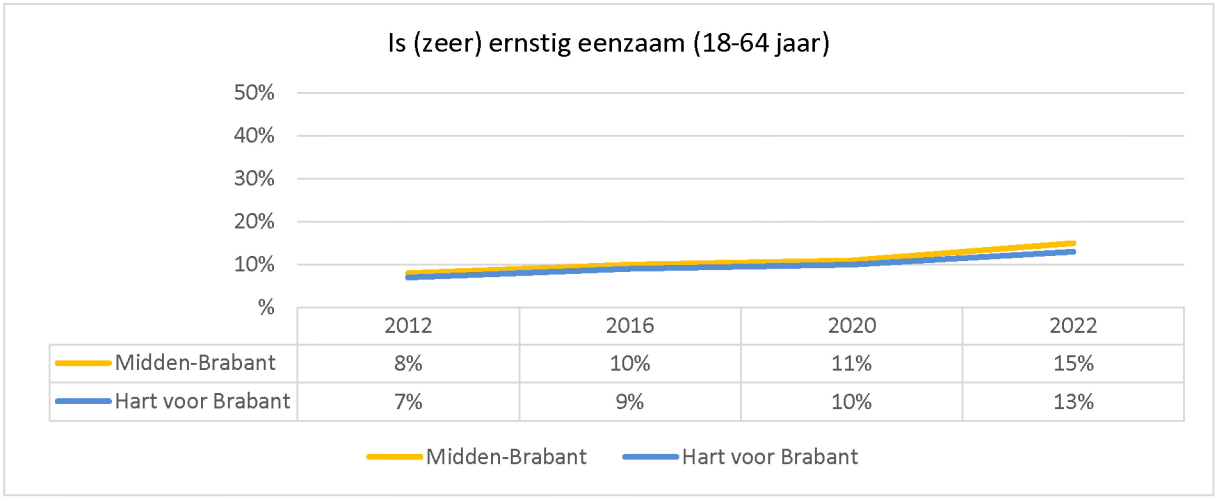

Figuur B19. Percentage volwassenen (18-64 jaar) dat eenzaam is

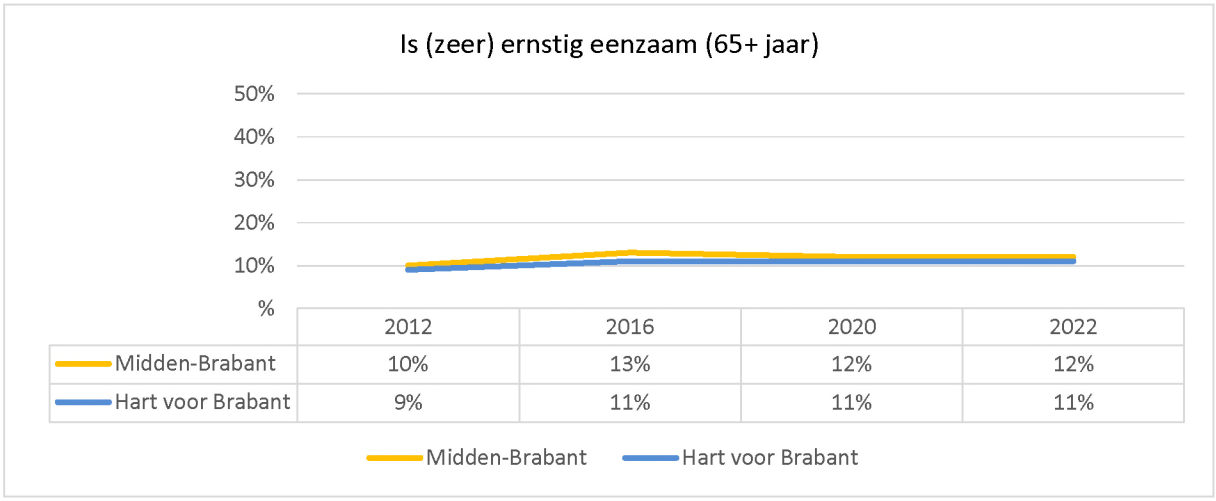

Figuur B20. Percentage ouderen dat eenzaam is

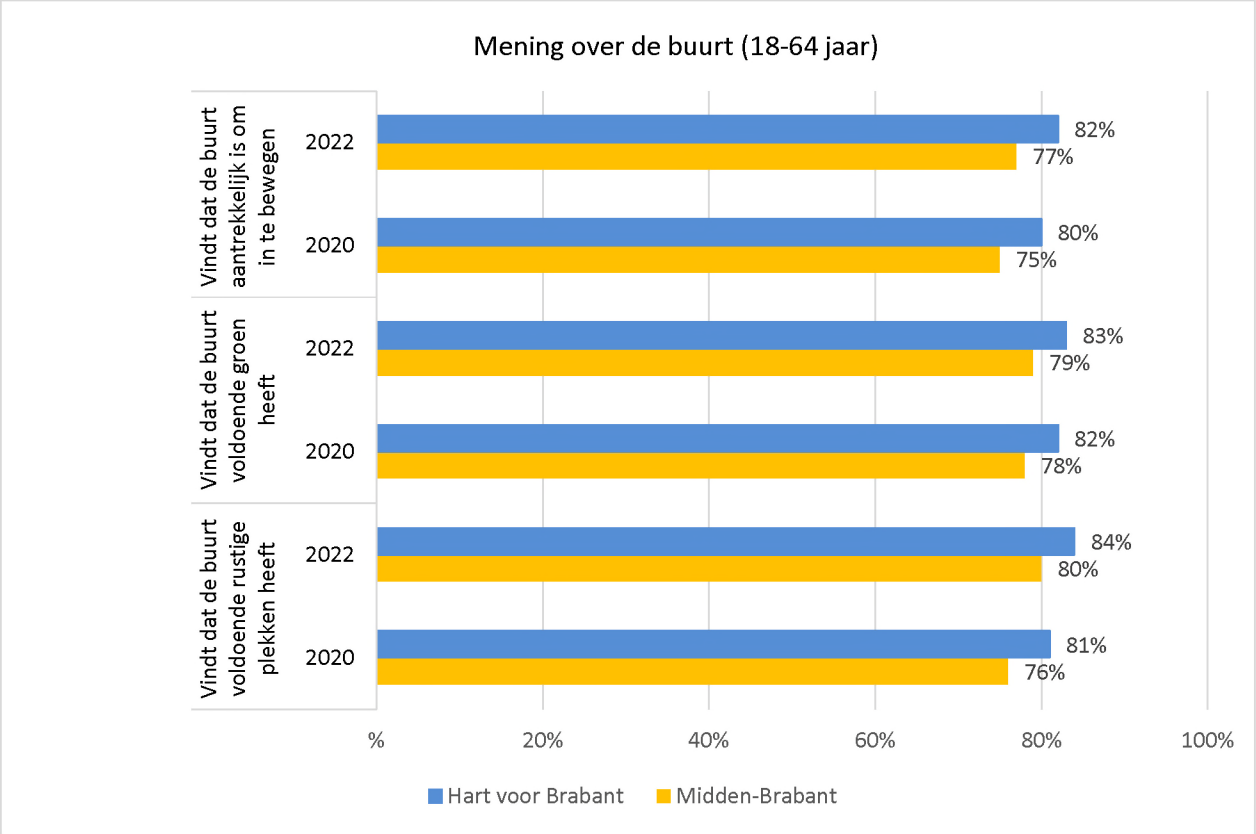

Figuur B21. Percentage volwassenen dat het (helemaal) eens is met een stelling over de buurt

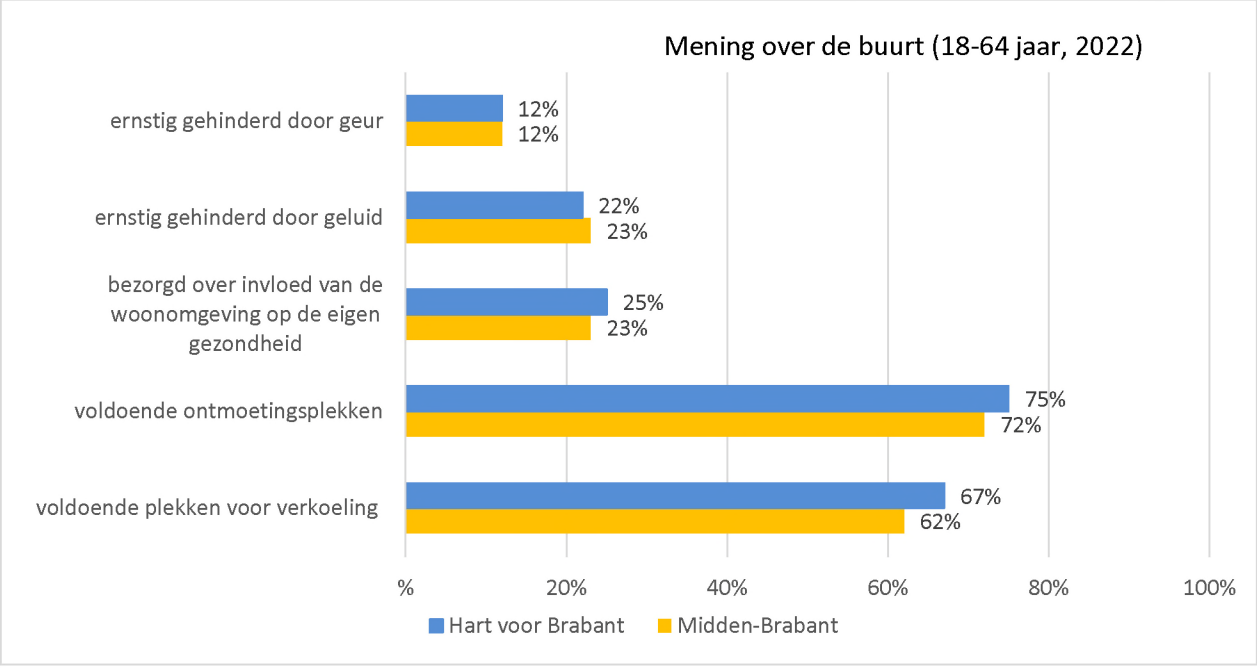

Figuur B22. Meningen over de buurt, volwassenen

Bijlage 4: Overzicht financiering inzet GGD Hart voor Brabant 2023

Gemeente	Inzet GGD (Lokaal Accent)	Activiteitenbudget (Plus)
Tilburg	€ 158.286,13	€ 3.832,61
Waalwijk	€ 34.802,43	€ 842,68
Heusden	€ 32.133,24	€ 778,05
Loon op Zand	€ 16.763,36	€ 405,89
Dongen	€ 18.670,22	€ 452,07
Gilze en Rijen	€ 18.752,73	€ 454,06
Goirle	€ 16.914,98	€ 409,57
Hilvarenbeek	€ 11.147,13	€ 269,91
Oisterwijk	€ 22.928,23	€ 555,17
Totaal	**€ 330.398,45**	**€ 8.000,00**

Deze nota is tot stand gekomen door samenwerking tussen de negen Midden-Brabantse gemeenten en de GGD Hart voor Brabant. September 2023

